

Opinnäytetyö (AMK)

Koulutusohjelma Hoitotyö

Suuntautumisvaihtoehto Terveystieteiden hoitotyö

2014

Noora Mäki & Tiina Grundell

SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN NUORTEN TAUSTATEKIJÄT –HOITONETTI

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyö | Terveystieteiden hoitotyö

12/2014 | 83 sivua + liitteet

Satu Halonen & Jaana Uuttu

Noora Mäki & Tiina Grundell

SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN NUORTEN TAUSTATEKIJÄT – HOITONETTI

Syrjäytyminen on yksi yhteiskuntamme suurimmista haasteista. Aihe on ajankohtainen ja paljon esillä mediassa. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy on yksi pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen painopistealueista. Tässä opinnäytetyössä nuorilla tarkoitetaan 15- 29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat vailla työ- tai opiskelupaikkaa, ja jotka ovat joko syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää systemaattisella kirjallisuuskatsauksella syrjäytymisvaarassa olevien nuorten taustatekijöitä. Opinnäytetyö on osa Ota Koppi- hanketta, joka on Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin laitoksen rahoittama projekti. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi. Tutkimus toteutettiin systemaattisella kirjallisuuskatsauksella. Tutkimusaineistona oli 10 alkuperäistutkimusta, jotka analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tuloksissa selvisi, että syrjäytymiseen vaikuttavat vanhempien sosioekonominen tausta ja terveysongelmat. Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden periytyvyys tuli myös useasti esille. Heikko koulutus on syrjäytymisen ja nuorisotyöttömyyden tärkein selittäjä ja kouluasteiden nivelvaiheet kriittisiä ajanjaksoja nuoren elämässä. Maahanmuuttajuus on syrjäytymisen kannalta merkittävä riskitekijä. Tulokset on saatavilla Turun ammattikorkeakoulun Salon toimipisteen ja Salon terveyskeskuksen ylläpitämällä Hoitonetti- verkkosivustolla. Sivut löytyvät osoitteesta <http://hoitonetti.turkuamk.fi>.

Nuorille suunnattuja tuki- ja palvelujärjestelmiä tulisi kehittää ja monipuolistaa. Nuorten kanssa toimivien tahojen yhteistyöhön ja moniammatillisuuteen tulisi panostaa lisää. Ennaltaehkäisevä työ on olennaista syrjäytymistä vastaan taistellessa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää terveyden edistämiseksi, sekä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten parissa työskentelevien keskuudessa. Tuloksia voidaan hyödyntää myös kouluissa, sekä moniammatillisessa yhteistyössä.

ASIASANAT: Syrjäytyminen, taustatekijät, nuoret, asumisolosuhteet, työttömyys

Noora Mäki & Tiina Grundell

BACKGROUND FACTORS OF YOUNG PEOPLE AT RISK OF EXCLUSION –HOITONETTI

Exclusion is one of the greatest challenges facing our society. The subject is topical and much on display in the media. Prevention of the youth exclusion is one of the priorities of the prime minister Jyrki Katainen's government. In this thesis, the term young people refers to young people between the ages of 15-29 who are without work or study place, and who are either excluded or at risk of exclusion.

Purpose of the study was to investigate background factors of the young people at risk of exclusion with a systematic literature review. The thesis is a part of the Ota Koppi-project, which is funded by the Department of Health and Welfare project. The aim was to produce new knowledge in order to support the young people at risk of exclusion. The study was carried out as a systematic literature review. As the study material, there were 10 original research reports that were analyzed with a content analysis.

The results showed that parents' socio-economic background and health problems affect the exclusion. Exclusion and disadvantage inheritance also came up on several occasions. Poor education is the most important amplifier of the exclusion and youth unemployment and the school stages are critical periods of adolescent life. Immigration is a major risk factor of the exclusion. The results can be reviewed at Hoitonetti web site maintained by the Salo campus of Turku University of Applied Sciences and Health Centre of Salo. Pages can be found at <http://hoitonetti.turkuamk.fi>.

Support and service systems for young people should be developed and diversified. More investment is needed to co-operation and multi-professionalism between different parties working with young people. Preventive work is essential in the fight against exclusion. The results of the thesis can be utilized in promoting health, as well as among those working with young people at risk of exclusion. The results can also be utilized in schools, as well as in multi-professional co-operation.

Keywords: exclusion, background factors, young people, housing conditions, unemployment

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN	7
2.1 Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen	7
2.2 Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen	12
2.3 Muiden tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen	20
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN	28
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
5.1 Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen	38
5.2 Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen	44
5.3 Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen	55
6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	67
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	71
LÄHTEET	79

LIITTEET

- Liite 1. Toimeksiantosopimus.
- Liite 2. Tutkimuslupa.
- Liite 3. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ideaalimalli.

KUVIOT

Kuvio 1. Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	43
Kuvio 2. Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	54
Kuvio 3. Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	65
Kuvio 4. Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	66

TAULUKOT

Taulukko 1. Analysoitavat tutkimukset (n=10).	32
Taulukko 2. Analysoidut tutkimukset (n=10) tutkimuskysymyksittäin.	37
Taulukko 3. Vanhempien sosioekonomisten taustojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	38
Taulukko 4. Vanhempien sosioekonomisten taustojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	39
Taulukko 5. Perheeseen liittyvien ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	40

Taulukko 6. Perheeseen liittyvien ongelmien ja vanhemmuuden ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	41
Taulukko 7. Vanhempien terveysongelmien ja lapsen huostaanoton tai sijoittamisen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	42
Taulukko 8. Koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	44
Taulukko 9. Koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	45
Taulukko 10. Koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	46
Taulukko 11. Koulujärjestelyjen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	47
Taulukko 12. Koulujärjestelyjen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	48
Taulukko 13. Koulujärjestelmän vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	49
Taulukko 14. Kouluasteiden nivelvaiheen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	50
Taulukko 15. Kouluasteiden nivelvaiheen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	51
Taulukko 16. Kouluasteiden nivelvaiheen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	52
Taulukko 17. Syrjäytymiseen vaikuttavat tekijät yhteishakuvaiheen jälkeen.	53
Taulukko 18. Yksilön ominaisuuksien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	55
Taulukko 19. Yksilön ominaisuuksien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	56
Taulukko 20. Maahanmuuttajuuden ja muihin etnisiin ryhmiin kuulumisen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	57
Taulukko 21. Nuorten sosioekonomisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen.	58
Taulukko 22. Nuoren terveysongelmien vaikutus syrjäytymiseen.	59
Taulukko 23. Nuoren psykiatrisen asiakkuuden ja hoidon ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	60
Taulukko 24. Sosiaalisten tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	61
Taulukko 25. Sosiaalisten tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	62
Taulukko 26. Syrjäytymisen kierteeseen joutuminen.	63
Taulukko 27. Palvelu- ja tukiverkoston, sekä nyky-yhteiskunnan ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.	64

1 JOHDANTO

Syrjäytymisellä tarkoitetaan nykyaikaisia, yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja. Se voi olla seurausta muun muassa työttömyydestä, köyhyydestä, mielenterveysongelmista, alkoholisoitumisesta tai joutumisesta yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle. Erityisen altis syrjäytymiselle ihminen on elämänsä muutosvaiheissa, kuten koulun, opiskelun tai työnsuhteen päättyessä. (STM 2012.) Syrjäytymiseen vaikuttavat vanhempien sosioekonominen tausta ja koulutus, perhetausta, koulutausta, vieraskielisyys, asumismuoto ja sukupuoli (Myrskylä 2012).

Nuorten työttömyys jatkaa työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen mukaan kasvuaan (TEM 2012). Nuoria, 15- 24-vuotiaita, oli joulukuussa 2013 yhteensä 655 000. Näiden nuorten työttömyysaste, eli työttömien osuus työvoimasta, oli silloin 16,6 prosenttia, mikä oli 0,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. (Tilastokeskus 2014.) Syrjäytyneiksi kuvataan 15- 29- vuotiaat vailla työ- tai opiskelupaikkaa olevat nuoret, joilla on pohjakoulutuksena vain peruskoulu. Vuonna 2010 heitä oli 51 341, eli noin 5 % tämän ikäluokan väestöstä. (Myrskylä 2012.)

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää systemaattisella kirjallisuuskatsauksella syrjäytymisvaarassa olevien nuorten taustatekijöitä. Tavoite on tuottaa tietoa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi. Opinnäytetyö on osa Ota Koppi- hanketta. Tulokset on saatavilla Turun ammattikorkeakoulun Salon toimipisteen ja Salon terveyskeskuksen ylläpitämällä Hoitonetti- verkkosivustolla. Sivut löytyvät osoitteesta <http://hoitonetti.turkuamk.fi>.

2 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

2.1 Kotilojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Työ- ja elinkeinoministeriön (2012) mukaan vanhempien alhainen koulutustaso ja perheen huono-osaisuus on helposti periytyvää. Kaikkein haavoittuvaisempia ryhmiä aikuisuuden selviytymisen kannalta ovat yksinhuoltajaperheiden ja terveysongelmista kärsivien vanhempien lapset sekä asiakkuus lastensuojelussa. (TEM 2012.)

Vanhempien sosioekonominen asema, koulutus, taloudellinen ja terveydellinen tilanne sekä perhesuhteiden muutokset nousevat esiin syrjäytymisen riskitekijöinä Paanasen ym. (2012) tutkimuksessa. Tutkimuksessa on seurattu vuonna 1987 syntyneitä nuoria (n=60 000) sikiökaudelta vuoden 2008 loppuun saakka. Vanhempien, etenkin äidin matalalla koulutustasolla on yhteys muun muassa siihen, että heidän lapsensa käyttävät enemmän psykiatrisen erikoissairaanhoidon palveluja. (Paananen ym. 2012.) Myös Lämsän (2009) sosiaalihuollon asiakaskertomuksiin (n=990) perustuvassa tutkimuksessa todetaan sosiaalinen, taloudellinen, terveydellinen ja koulutuksellinen huono-osaisuus, sekä epävakaa työmarkkina-asema yleisinä syrjäytymisen riskitekijöinä. Nämä tekijät myös periytyvät herkästi sukupolvelta toiselle. (Lämsä 2009b.)

Vanhempien alhainen **sosioekonominen asema** ja heikot lapsuuden olosuhteet ovat yhteydessä huonompaan terveyteen ja tätä kautta altistavat syrjäytymiselle, todetaan Joupperin (2012) Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston pitkittäisaineistoon perustuvassa raportissa. Aineiston otoksena olivat työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvät nuoret (n=29181). Vanhempien matalan koulutuksen yhteys syrjäytymiseen on suuri riski etenkin nuorilla kouluttamattomilla naisilla. (Joupperi 2012.) Mikkosen (2012) 15–29 -vuotiaiden nuorten (n=65) omaelämäkerrallisiin kirjoituksiin perustuvassa tutkimuksessa käydään läpi nuorten kokemia köyhyyden ja pienituloisuuden syitä. **Vanhempien alhainen sosioekonominen asema**, etenkin alhainen koulutus ja

ammattiasema, sekä työttömyydestä johtuva tulolasku koettiin merkittäväksi pienituloisuuden syyksi. (Mikkonen 2012.) **Isän ja äidin matala koulutustaso** altistaa myös koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksille. Lavikaisen (2005) Terveys 2000 -tutkimuksen osana kerättyyn nuorten aikuisten aineistoon (n=1894) perustuvassa tutkimuksessa todetaan etenkin äidin alhaisella koulutustasolla olevan suuri merkitys syrjäytymiselle. (Lavikainen 2005.)

Lapsuuden ympäristötekijöistä työttömyyteen vaikuttaa Sipilän (2011) mukaan vahvimmin vanhempien **perusasteen koulutustaso** ja vanhemman tai molempien **vanhempien työttömyys**, sekä heidän kuuluminen **alimpaan tulotasoon**. Sipilän (2011) tutkimus pohjautuu työssäkäynnin pitkittäisaineistoihin, sekä muihin tilastoihin, rekistereihin ja väestölaskentoihin. Tutkimusjoukon työttömyyttä seurattiin neljän vuoden ajan ja ensimmäisessä vaiheessa tutkimusjoukkoon kuului 55332 henkilöä, toisessa 12191. (Sipilä ym. 2011.) Vanttajan (2005) tutkimuksessa tarkastellaan kotitaustan merkitystä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten elämässä. Tutkimuksen otoksena toimivat kaikki vuonna 1985 koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneet 16–18 -vuotiaat suomalaiset nuoret (n=6983) lukuun ottamatta varusmiehiä. Kohderyhmästä 50 prosenttia on lähtöisin kodeista, joiden vanhemmat ovat **pienituloisempia, vähemmän koulutettuja** sekä, joiden **työmarkkina- asema on heikompi** kuin valtaväestön nuorilla. (Vanttaja 2005.)

Luopan ym. (2010) vuosien 2000- 2009 kouluterveyskyselyihin perustuvan raportin mukaan vuosikymmenen lopussa vanhempien työttömyyden osalta myönteinen kehitys on pysähtynyt ja työttömyys on alkanut lisääntyä. Kyselyihin vastanneet ovat pääosin 14–20-vuotiaita koululaisia. Kyselyihin vastanneiden määrä vaihteli vuosittain, joten otosta on vaikea määrittellä, vastanneita oli kuitenkin eri vuosina peruskoulussa 81 057–83 915 ja lukiossa 39 084–43 242. (Luopa ym. 2010.)

Vuoden 2010 hyvinvointitutkimuksessa tulee esille, että **sosioekonomiseen asemaan** liittyvä **eriarvoisuus** on lisääntynyt merkittävästi ja lapsiperheet ovat jakautuneet hyvin ja heikosti toimeentuleviin. Hyvä terveys ja turvattu toimeentulo muodostavat suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin perustan, ja mikäli

jommassa kummassa on ongelmia, näkyy se myös perheiden hyvinvoinnissa. Köyhyys, huono terveys ja työttömyys kasautuvat samoihin perheisiin ja jättävät nämä perheet osattomiksi hyvinvoinnista (Vaarama ym 2010.) Sosioekonomisten erojen kasvu heikentäisi todennäköisesti myös parempiosaisten elämänlaatua sosiaalisten elinolojen heikentymisen ja yleisen turvattomuuden lisääntymisen myötä (Mikkonen 2012).

Syrjäytyminen **periytyy** voimakkaasti (Myrskylä 2012). Sukupolvelta toiselle periytyvät **ongelmat ja huono-osaisuus** ovat yhteiskunnallisia ongelmia (Paananen ym. 2012). Myrskylän (2012) Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoihin perustuvassa analyysissä todetaan, että syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin ulkopuolisia tai työttömiä. Ilmiön juuret ovat usein syvällä lapsuudessa ja perheiden sisäisissä ongelmissa. Mahdollisimman varhainen puuttuminen ja ongelmallisten perheiden tukeminen on keskeisintä syrjäytymisen ehkäisyssä, sillä huostaanotetuista nuorista moni putoaa yhteiskunnan ulkopuolelle. (Myrskylä 2012.) Pohjantammen (2006) nuorten työpajoilla tavattua ylisukupolvista työttömyyttä koskevassa tutkimuksessa nousee myös esiin **vanhempien työttömyyden periytyminen** sukupolvelta toiselle. Selvitys perustuu pajanuorten ja näiden valmentajien teemahaastatteluihin (n=39) ja kyselyihin (n=584). Työttömien vanhempien lapset ovat useammin aikuisena työttömiä verrattuna työelämässä olevien lapsiin. Tutkimukseen osallistuneista nuorista 70 % on kokenut vanhempien työttömyyden ja heidän vanhempiansa koulutustaso on usein tavallista alhaisempi. (Pohjantammi 2006.)

Yksinhuoltaja- tai avoliittoperheiden lapsilla on lisääntynyt syrjäytymisen riski. Yksinhuoltajuus on naisten keskuudessa huomattavasti yleisempää kuin miesten. (Vanttaja ja Järvinen 2005; Juopperi 2012.) Yksinhuoltajaäitien (n=12) haastattelututkimuksessa Krok (2009) toteaa, ettei yksinhuoltajuus ole kuitenkaan valinta vaan useinkin pakko. Yksinhuoltajaperheissä korostuu usein huono-osaisuus ja arjessa selviytymisen haasteet. Yksinhuoltajaperheiden köyhyyteen ja köyhtymiseen ovat omalta osaltaan vaikuttaneet myös yksinhuoltajien työoloissa tapahtuneet muutokset sekä pätkätöiden lisääntyminen. Tätä kautta heidän toimeentulonsa on laskenut, mikä lisää riskiä

syрjäytyä. (Krok 2009.) Yksinhuoltajuus on varhaislapsuuden olosuhteista myös merkittävä aikuisiän huono-osaisuutta lisäävä riskitekijä (Kuronen 2010).

Vanhempien avioeroa pidetään usein käännekohtana nuoren elämässä, sen lisätessä riskiä aikuisuuden huono-osaisuuteen (Kuronen 2010). Nuoret kokevat vanhempien eron yhteydessä masentuneisuutta, avuttomuutta ja ahdistusta. Avioerolla on myös suuri merkitys nuoren terveys- ja hyvinvointiongelmien riskitekijänä, sekä nuoren sijoittamisen kannalta. (Tuomola 2005; Lämsä 2009b; Kuronen 2010.)

Heikentynyt vanhemmuus ilmenee siten, etteivät vanhempi tai vanhemmat ole läsnä nuoren elämässä. Tästä johtuen vanhempien ja nuorten välistä vuorovaikutusta ei juuri tapahdu tai se on erittäin vähäistä. (Pohjantammi 2006.) Heinon (2007) haastattelututkimuksessa lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevien vanhempien (n=330) mukaan lastensuojeluasiakkuuden taustalla on usein vanhempien jaksamattomuus. Riittämätön vanhemmuus, perheristiriidat ja vanhemman tai vanhempien avuttomuus ja osaamattomuus ovat myös yksittäisiä syitä lastensuojeluasiakkuudelle. (Heino 2007.)

Perheen **toimeentulo-ongelmilla** ja **köyhyydellä** on tapana kasaantua ja periytyä (Gissler ym. 2014; Mikkonen 2012). Voutilaisen (2013) haastattelututkimuksessa selvitettiin, kuinka sosiaalityön ammattilaiset (n=6) kohtaavat perheen ja tunnistavat perheen **köyhyyden ja toimeentulovaikkeuden**. Köyhyys aiheuttaa lapselle harrastusten ja kaveriporukan ulkopuolelle jäämistä, sekä heikentää vanhempien kykyä huolehtia lasten tai nuorten perustarpeista ja elatuksesta. Köyhyys määrittää lasten ja nuorten elämää kokonaisvaltaisesti syrjäyttäen lapsen tai nuoren vähitellen yhteiskunnasta. Köyhän perheen lapsella tai nuorella on suuri vaara syrjäytyä koulutus mahdollisuuksista, työ- ja sosiaalisesta elämästä. (Voutilainen 2013.) Heikot kotiolot jättävät nuoren selviytymään ilman taloudellista tai muuta tukea (Myrskylä 2012). **Vanhempien toimeentulotuen saamisen** pitkittyminen taas lisää lasten hyvinvointiin liittyvien ongelmien yleistymistä ja riskiä huostaanotoille. Perheen taloudelliset ongelmat ovat kiinteästi yhteydessä myös lasten myöhempisiin mielenterveydellisiin ongelmiin. (Paananen ym. 2012.)

Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat lisäävät lapsen tai nuoren riskiä huono-osaisuudelle ja syrjäytymiselle, ja niiden on tapana siirtyä sukupolvelta toiselle (Gissler ym. 2014; Kuronen 2010; Lavikainen 2005; Lämsä 2009b; Paananen 2012; Tuomola 2005). Kodin ilmapiirillä on suuri vaikutus nuorten hyvinvointiin, ja vanhempien päihteidenkäyttö tai mielenterveysongelmat, näihin useasti liittyvät puutteet lasten perushoivassa, kasvatuksessa, perheen sosiaalisissa tukiverkostoissa, sekä perheen taloudellinen niukkuus lisäävät lasten ja nuorten syrjäytymisriskiä. (Tuomola 2005; Lämsä 2009b.) Tuomolan (2005) mielenterveystyön avopalveluiden tukihenkilöiden ja heidän tuettavina olevien nuorten (n=10) kirjoittamiin elämäntarinoihin perustuvassa tutkimuksessa pohditaan syrjäytymiskehitykseen liittyviä tekijöitä. Keskeisimpinä asioina nuorille nousi mieleen vanhempien **alkoholismi ja hylkäämiseen** liittyvät asiat. (Tuomola 2005.) Vanhempien sairastumisella, joko mielenterveysongelmiin tai fyysisesti, voi olla tuhoisia vaikutuksia perheen tulotasoon. Sairastuminen voi myös saada nuoren kokemaan velvollisuudentunnetta suhteessa vanhempaansa tai ottamaan vastuun perheestä, mikä normaalisti olisi vanhemman tehtävä. (Mikkonen 2012.)

Lapset, joiden vanhemmilla on mielenterveydellisiä häiriöitä, perivät usein paitsi biologisen sairastuvuusalttiuden, myös sosioekonomisia riskitekijöitä, sekä sellaisen perheilmapiirin, joka voi lisätä sairastuvuuden vaaraa (Juopperi 2012). Pojilla, joiden vanhemmilla on mielenterveysongelmia, ilmenee keskittymis- ja käyttäytymisongelmia enemmän kuin vastaavassa tilanteessa olevilla tytöillä (Lavikainen 2005). Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat kasvattavat siis lapsen tai nuoren riskiä sairastua itsekin mielenterveysongelmiin. Lisäksi riskiä kasvattaa vanhemman **fyysinen sairastavuus**. Vanhemman sairastuminen esimerkiksi syöpään tai vanhemman kuolema, lisäävät lapsen ja nuoren hyvinvointiin liittyviä ongelmia. (Paananen ym. 2012.)

Sijaishoitoon joutuminen vaikuttaa nuoren elämään pitkälle ulottuvin seurauksin. Suurimmassa syrjäytymisvaarassa huostaanotetuista nuorista ovat teini-iässä kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat, jotka ovat olleet monissa sijoituspaikoissa tai laitoshoidossa. (Myrskylä 2012.) Kodin ulkopuolelle

sijoitettujen ja huostaanotettujen lasten ja nuorten määrä ja osuus ovat kasvaneet (Hiilamo & Kangas 2010; Kestilä 2010). Kestilän ym. (2012) seurantatutkimuksessa seurattiin kaikkia vuonna 1987 syntyneitä lapsia (n=60069) sekä tarkasteltiin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perheeseen ja elinympäristöön liittyviä tekijöitä suhteessa saman ikäisiin. Tutkimuksessa selvitettiin lasten ja nuorten taloudellisia ja sosiaalisia taustatekijöitä. Riskitekijöiksi kodin ulkopuolelle sijoitukseen nousivat vanhempien alhainen koulutustaso, äidin sairastuminen, sekä äidin nuorella iällä saama lapsi. (Kestilä ym. 2012.)

Hiilamon ja Kankaan (2010) pitkittäistutkimuksen aineistona on 109 kuntaa, joista tietoja on kerätty 11 vuoden ajalta. Lapsen huostaanottoon vaikuttavat suuret toimeentulotukimenot, päihtyneiden säilöönnotot, yksinhuoltajuus, lasten psykiatria-asiakkuus ja masennuslääkkeiden käytön yleistymisen. Vahvimpina riskitekijöinä esiin nousivat yksinhuoltajuus ja vanhempien vakavat mielenterveysongelmat. Päihdeongelmien lisääntyminen ja lastensuojelun vähäiset resurssit ovat tutkimuksen mukaan syitä, jotka ovat lisänneet kodin ulkopuolelle sijoittamista. (Hiilamo & Kangas 2010.) Lapsen tai nuoren huostaanotto on yksi suurimmista traumaattisista kokemuksista lapselle ja nuorelle (Tuomola 2005).

2.2 Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Heikko koulutus on syrjäytymisen ja nuorisotyöttömyyden tärkein selittäjä. Työelämän aloittaminen edellyttää riittävän koulutuksen hankkimista ja koulutustaustan merkitys syrjäytymiseen onkin ilmeinen. Miljoonasta nuoresta noin 40 prosentilla on vain perusasteen koulutus, ja vaikka osalla nuorista koulutus onkin kesken, niin kuitenkin vielä 30 vuoden iässä miehistä joka viides ja naisista joka kymmenes on ainoastaan perusasteen koulutuksen varassa. Tilastojen mukaan pelkän perusasteen koulutuksen saaneiden, 15–29-vuotiaiden nuorten syrjäytyminen on yli kaksinkertaista verrattuna kaikkiin ikäluokan nuoriin. (Myrskylä 2012.) Miehillä alhaisempi koulutustaso on naisia huomattavasti voimakkaammin yhteydessä työttömyyteen. Pelkän peruskoulun

suorittaneilla työttömyys on naisilla yleisempää ja vastaavasti miehillä yleisempää on pitkittynyt työttömyys. (Sipilä ym. 2011.) Nuoret, jotka päätyvät heti oppivelvollisuuden jälkeen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle, päätyvät myös aikuisiällä heikompaan työmarkkina-asemaan ja tulotasoon (Vanttaja 2005). Koulutuksen ja työttömyyden yhteyttä käsitellään myös Suurpään (2009) Nuorisotutkimusverkoston tuottamassa raportissa. Vaikka suomalaisten koulutustaso nousee jatkuvasti, jää edelleen lähes kymmenen prosenttia nuorista pelkän peruskoulutuksen varaan. Tämä vaikeuttaa kiinnittymistä työelämään huomattavasti. (Suurpää 2009.)

Koulukiusaamisen vaikutus nuorten koulukokemuksiin ja sitä kautta myös syrjäytymiseen on ilmeinen, kiusaamistaustan noustessa esiin useissa syrjäytymistä, työttömyyttä tai koulupudokkuutta koskevissa tutkimuksissa (Sutela 2005; Kuronen 2010; Tuomola 2005; Ketola 2013). Sutelan koulupudokkaiden nuorten (n=10) haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa todetaan kiusaamisen vaikutusten vakavuus. Kiusaaminen voi aiheuttaa pinnausta, haluttomuutta käydä koulua, negatiivisuutta oppilaan ja opettajien välisiin suhteisiin, koulun vaihdon tai vaikuttaa jopa keskeyttämiseen. (Sutela 2005.) Kiusaaminen leimaavana ja toisaalta piiloon jääneenä ilmiönä varjostaa kiusattujen viihtymistä ja kiinnittymistä kouluun. Se asettaa oppilaan epätasa-arvoiseen asemaan vertaisryhmästä, ja koettelee motivaatiota. (Kuronen 2010.) Kiusaamisen kokemukset vaikuttavat vahvasti nuoren elämään, muokaten tämän käsitystä itsestään ja kyvyistään. Ne vaikuttavat nuoren itsetunnon ja identiteetin kehittymiseen. Kiusaaminen aiheuttaa pelkoa ja siitä johtuvat traumat vaikuttavat nuoren elämään pitkään. (Tuomola 2005.) Pelko uudelleen kiusatuksi tulosta voi olla niin voimakas, ettei nuori halua edes kokeilla työelämää missään muodossa (Ketola 2013).

Hankaluudet koulussa, kuten huono koulumenestys- tai motivaatio ja oppimisvaikeudet ovat tyypillisiä syrjäytymisvaarassa nuorille (Suikkanen 2004; Ketola 2013). Erilaisista **koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksista** kärsii noin joka kuudes. Yleisin yksittäinen ongelma-alue on opetukseen keskittyminen. Vaikeuksien yleisyyden suhteen sukupuolten välillä ei ollut merkittävää eroa,

mutta keskittymisvaikeuksista miehet ilmoittivat lähes kaksi kertaa yleisemmin. Erilaisista koulunkäyntiin liittyvistä vaikeuksista kärsivien joukosta nousee erityisesti miehillä esiin myös **keskittymis- ja käytös vaikeudet**. Lapsuusajan koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksista raportoiminen oli molemmilla sukupuolilla yhteydessä omaan koulutustasoon. Työttömyys koulunkäyntivaikeuksista kärsineiden nuorten keskuudessa on yleisempää kuin muilla nuorilla. (Lavikainen 2005.)

Lukihäiriö vaikuttaa nuoren itsetunnon kehittymiseen, nostaa pintaan huonommuuden tunteet ja osaamattomuuden, sekä opettaa lapsen kiertelemään kirjoittamiseen ja lukemiseen liittyviä vaikeita tilanteita. Tuomolan (2005) tutkimuksen valossa näyttää siltä, että vaikka diagnoosi lukihäiriöstä saataisiinkin, ei siihen välttämättä saada apua. Ongelmiin ajautuneiden lasten ja nuorten kohdalla pitäisi oppimisvaikeudet diagnosoida mahdollisimman nopeasti, sekä keskittyä oppimisen tukemiseen lisäämällä erityisopetusta ja tukiopetusta, mutta näin ei kuitenkaan tutkimukseen osallistuneiden nuorten kohdalla käynyt. (Tuomola 2005.)

Kouluongelmat ovat yksi yleisimmistä lastensuojeluperusteista nuoruusikäisille. Yläasteikäisten joukossa on nuoria, jotka eivät käy ollenkaan koulussa, ja heidän lisäksi on peruskouluikäisten nuorten joukossa niitä, joiden koulunkäynnissä on ongelmia **oppimis- tai sopeutumisvaikeuksien** takia. Ongelmat eivät kuitenkaan synny yhtäkkisesti vaan ovat usein alkaneet jo peruskoulun alkuvaiheessa. (Lämsä 2009a.)

Ketolan (2013) laadullisena teemahaastatteluna toteutetussa tutkimuksessa on kuvattu nuorten pitkäaikaistyöttömien subjektiivisia kokemuksia työttömyydestään. Haastateltavana oli 6 miestä ja 4 naista, iältään 18–25-vuotiaita, joista pohjakoulutukseltaan vain yksi on käynyt ammattikoulun loppuun. Haastateltujen joukossa ilmeni monenlaisia koulunkäyntiä hankaloittavia tekijöitä, kuten **koulussa viihtymättömyyttä**. Tällä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia etenkin työmarkkinoita ajatellen. Selvää syytä siihen, miksi koulu ei enää kiinnostanut, ei haastatteluista ilmennyt. (Ketola 2013.)

Tavoitteettomuus ilmenee koulusta pinnaamisena, mikä taas vaikuttaa arvosanoihin. Puute pitkäjänteisyydestä, liian kevyt suhtautuminen kouluun ja ”päivä kerrallaan” -asenne ovat tyypillisiä nuorille, joilla ei ole tulevaisuuden tavoitteita. **Vastuuttomuus** voi ilmetä koulun kesken jättämisenä ja sen käynnin merkityksen ymmärtämättömyytenä. Nuori ei välttämättä edes muista hakea yhteishaussa haluamalleen koulutuslalle, mikä kertoo vastuuttomasta asenteesta omaa uratulevaisuutta kohtaan. **Epäonnistumisen kokemuksia** eivät aiheuta ainoastaan huonot arvosanat. Esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa nolatuksi tuleminen voi aiheuttaa tunteen epäonnistumisesta. Epäonnistuminen koulussa voi ilmetä itsensä tyhmäksi tuntemisena ja se voi aiheuttaa koulusta lintsäämistä. **Ongelmat opettajien kanssa** voivat johtua esimerkiksi kiusaamisesta- puolin tai toisin. Opettajien taholta kiusaaminen voi ilmetä muun muassa haukkumisena, vähättelynä tai ilkeilynä. Opettajat vaikuttavat koulussa viihtymättömyyteen ja heillä voi olla vaikutusta myös pinnaukseen. (Sutela 2005.)

Erilaisten **koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden**, sekä **koulu- ja oppimiskokemusten** yhteys jatkokoulutukseen hakeutumiseen ja muuhun elämään ilmenee myös Kurosen (2010) haastattelututkimuksessa, joka perustuu ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten (n=22) koulutuselämäkertoihin. Tutkimuksessa nuorten koulutuselämänkerroista nousee esiin yhteisiä, koulunkäyntiä varjostavia piirteitä, joiden pohjalta nuoret ovat jaettu neljään eri kategoriaan: jännittäjät, levottomat, kiusatut ja yläasteella kyllästyneet. **Jännittäjiksi** itsensä kokeneet eivät tunteneet koulussa riittävää turvallisuudentunnetta, ja heillä kaikilla oli epävakautta elämänhallinnassaan. Muodollinen kouluympäristö koettiin ikävänä ja sosiaaliset tilanteet epämiellyttävinä, jopa pelottavina. Yläasteella vaikeudet alkoivat kasautua, ja lopulta jännittäminen ja ahdistus johtivat yksilöpatologiaan, johon tarvittiin ammattiapua. Jännittäjien peruskoulu-uraan liittyi epäonnistumisia, kuormittumisen kokemuksia ja psyykkistä haavoittuvuutta, joka monella johti masennukseen. Elämän kehityskulku ennakoi marginalisoitumista. (Kuronen 2010.)

Levottomille ominaista oli vilkkaus, aktiivisuus, lyhytjänteisyys ja oma tahto. He kokivat leimautumista esimerkiksi häiriköksi tai laiskaksi. Keskittymisvaikeudet hankaloittivat koulunkäyntiä. Levottomien koulukokemuksille tyypillistä oli itsensä erilaiseksi tunteminen, epäonnistumiset, kouluympäristön ja luokkatilanteiden ikäviksi kokeminen, sekä kiinnostuksen katoaminen koulutyöstä. Yläasteella tapahtui kyllästyminen, sekä oppilaan ja koulun kulttuurin välinen yhteentörmäys, ja epäonnistumisten kokemukset nousivatkin kertomusten keskeisiksi teemoiksi. Levottomien, kuten myös jännittäjien kertomuksissa siirtyminen yläasteelle osoittautui kriittiseksi vaiheeksi, jonka vuoksi myös myöhemmät opiskelumahdollisuudet kärsivät. (Kuronen 2010.)

Kiusatut taas kärsivät alakuloisuudesta, pahoinvoinnista ja masennuksesta, ja heidän koulukokemuksista voimakkaimpina nousivat esiin tietysti kiusaaminen ja sen vaikutukset ja seuraukset. Kouluviihtyminen kärsi dramaattisesti, ja kiusaaminen koettiin identiteettiä muuttavana kokemuksena. Kiusaaminen osoittautui mielenterveydelliseksi ja kehitykselliseksi riskitekijäksi vaikuttaen koulunkäyntiin ja myöhempään elämäntähtäykseen. (Kuronen 2010.)

Yläasteella kyllästyneet ryhmiteltiin niihin, jotka näkivät itsensä **luovuttajina** tai sitten vastaavasti **suorittajina**. Luovuttajilla ei ala-asteella suurempia ongelmia ollut, mutta yläasteella tapahtui nopea muutos huonompaan, kun viihtyminen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus tulivat entistä tärkeämmiksi. Asenne koulutyössä vaihtui välinpitämättömäksi, ja rajoja testailtiin. Kouluaineet eivät motivoineet, keskiarvot putosivat ja koulusuhde muuttui kielteiseksi. Epäonnistumiset seurasivat toisiaan ja asema marginaalissa vahvistui. Myös suorittajilla muutos tapahtui yläasteelle siirtymisessä, kun lukijatyypeistä tuli menijätyyppisiä. Muu elämä, kuten kaverit ja vastakkainen sukupuoli muuttuivat entistä tärkeämmiksi ja kiinnostavammiksi. Ala-asteella saatu hyvä pohja ja jäljellä oleva oma vastuu ja velvollisuudentunto kuitenkin takasivat kohtuullisen tason säilymisen. Yläasteella kyllästyneille nuorille yhteinen piirre oli myönteinen ala-aste- ja kielteinen yläastekokemus. Luovuttajille ominainen koulukokemus oli pohjalle luisuminen välinpitämättömyyden takia, ja suorittajille taas kokemus

pakonomaisesta ponnistelusta kohtuullisen koulumenestyksen saavuttamiseksi. (Kuronen 2010.)

Koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksista ilmoittaneiden keskuudessa raportoitiin Lavikaisen (2005) tutkimukseen osallistuneista vain noin puolen saaneen **erityis- tai tukiovetusta**. Naisista suurempi osa raportoi tukitoimista miehiin verrattuna. Erityisluokalle siirtyminen taas oli hieman tyypillisempää miehille. (Lavikainen 2005.) Nyman (2010) on tutkinut **erityisopetustaustan** (HOJKS) vaikutusta ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien nuorten koulukiusaamiskokemuksiin ja sosiaaliseen asemaan. Aineistona toimii noin 17-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden (n=1338) täyttämä kyselylomake. Erityisopetustausta vaikuttaa sosiaaliseen asemaan selvästi heikentävästi. Kiusaamiskokemuksia erityisopetustaustan omaavilla oppilailla oli poikkeuksetta enemmän, sekä kiusaajana, että kiusattuna. (Nyman 2010.)

Koulun koko ja ilmapiiri vaikuttavat siihen, miten oppilaiden erityispiirteet huomioidaan, ja miten oppilaat sopeutuivat kouluun tai pysyvät mukana opetuksessa. Opiskelu ala-asteella koetaan myönteisempänä yläasteeseen verrattuna. Usein pienen koulun ja luokan ilmapiiriä pidetään hyvänä, ja muistissa oli tunne yhteisöllisyydestä. Koulu koetaan enimmäkseen turvallisenä, ja oppilaiden yksilöllisyys ja tasa-arvo toteutuvat tyydyttävästi. (Kuronen 2010.)

Lasten **perusasenne koulunkäyntiin** muodostuu useimmiten jo varhaisina kouluvuosina. Siihen vaikuttavat lapsen kokemukset omasta asemasta kouluyhteisössä, sekä itsestään oppijana. Muutosvaiheet, kuten koulun, luokan tai opettajan vaihtuminen, sekä uuden oppiaineen opiskelun aloittaminen ovat koulusuhteen muotoutumiselle erityisen tärkeitä vaihteita. (Lämsä 2009a.)

Nuorten suhde koulutukseen on muuttunut. Koulutuksen ollessa keskeinen syrjäytymisen ehkäisijä, on syytä kiinnittää huomiota trendiin, jossa yhä harvempi nuori katsoo koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksiaan tai jatkuvan kouluttautumisen olevan edellytys työelämässä pysymiselle. Asenteiden ja työvoimasuhdanteiden välillä on kuitenkin epäsuhta, sillä vaikka nuoret uskovat toisen asteen ammatillisella koulutuksella olevan kysyntää enemmän verrattuna

korkeakoulutukseen, on työttömyysriski heikommin koulutetuilla selvästi suurempi. (Suurpää 2009.)

Oppimista tukevien ja haittaavien uskomusten kannalta on Lappalaisen (2009) tutkimuksen mukaan **koulupudokkaiden ja toisen asteen koulutukseen päässeiden** välillä merkittävä ero. Tutkimuksessa mittareina käytettiin Opiopi- oppimisvalmiustehtävapakettia, oppilaiden itsensä ilmoittamaa lukuaineiden keskiarvoa, vanhemmille lähetettyä taustatietolomaketta, sekä yhteisvalintarekistereistä kerättyjä tietoja. Kohdejoukkona oli erään Etelä-Suomen kunnan ikäluokan yhdeksäsluokkalaiset (n=1534). Pudokkaiden joukolla positiivisia uskomuksia oli vähemmän, ja oppimista haittaavia uskomuksia enemmän kuin päässeillä. Positiivisilla uskomuksilla tarkoitettiin oppimista ja tehtävään tarttumista tukevia uskomuksia ja haittaavilla uskomuksilla oppimisen ja tehtävän kannata haitallisia uskomuksia. (Lappalainen 2009.)

Syrjäytymisen riskit liitetään usein erityisesti nuorten kouluongelmiin ja hakemattomuuden tai keskeyttämisen vuoksi **koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen** (Suikkanen ym. 2004; Lämsä 2009a). Kouluongelmien pelätään lisäävän keskeyttämisen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäämisen riskiä, eivätkä nämä pelot ole aiheettomia. Peruskoulun ja toisen asteen välistä siirtymävaihetta pidetään yleisesti herkkänä ikävaiheena syrjäytymisen kannalta. Tähän on syynä erilaisten elämänmuutoksien kasaantuminen melko lyhyelle aikavälille. (Lämsä 2009a.)

Nuorten **toisen asteen koulutukseen hakemista varjostavat** heikkotasoiset päättötodistukset, riittämätön oppilaanohjaus, epäselvät ja sekavat ammatinvalintasuunnitelmat, tiedon puute ja masennus. Huono todistus rajoittaa uravalintaa, koska suosituille aloille on vaikea päästä. Nuoret eivät myöskään aina ymmärrä huomioida eri koulutusten arvosanarajoja, vaan hakevat niihin silti. Riittämätön oppilaanohjaus ilmenee esimerkiksi liian vähäisenä ammatinvalinnan ohjauksena peruskoulussa. Peruskoulun oppilaanohjaus ei riitä kohtaamaan kaikkien oppilaiden tarpeita. Sekavat ammatinvalintasuunnitelmat näkyvät hyvin erityyppisille aloille hakeutumisenä, jolloin tulee käsitys, ettei ammatinvalintaa ole juurikaan mietitty ennen yhteishakua. Nuorten toisen asteen koulutukseen

hakeutumista luonnehtii ”arpapelin” ohella myös pakkohaku ja ammattialoista tietämättömyys. Nämä tekijät aiheuttavat keskeyttämisiä. Nuoret tietävät eri koulutuksien sisällöistä liian vähän, eikä henkilökohtaisia ammatinvalintakeskusteluja oppilaanohjaajan kanssa juurikaan syystä tai toisesta käydä, vaikka tarve olisi. (Sutela 2005.)

Yhteisvalintarekisteritiedoissa näkyvä estokoodi selittää ensimmäisestä **yhteishakuvaihtoehdosta valitsematta jättämisen** 40 %:lla koulupudokkaista. Suurin syy valitsematta jättämiseen oli se, että oppilas oli hakenut ensisijaisesti lukioon, vaikkei hänen keskiarvonsa sinne riittänyt. Toiseksi yleisimmät syyt olivat, että oppilas oli hylätty soveltuvuus- ja pääsykokeesta, sekä lisänäytöstä, tai ettei oppilas saanut kutsua valintakokeisiin. Muita syitä valitsematta jättämiselle oli se, ettei peruskoulua oltu käyty loppuun, kielikoetulos puuttui, tai oppilas ei ollut tullut valintakokeeseen. (Lappalainen 2009.)

Opinto-ohjauksen ja oppilashuollon henkilöstöpula vaikeuttaa yksilöllisen tuen järjestämistä peruskoulussa. Koulutustarjonnan ja palvelurakenteiden viidakossa ehkäisisi tiiviimpi ohjaustyö myös syrjäytymistä. Perusopetuksen ohjaus toimii paremmin lukion kuin ammatillisen koulutuksen suuntaan. Resurssipula ei itsessään selitä opinto-ohjauksen ongelmia. Opinto-ohjauksessa tulee paremmin huomioida työelämän ja maailman nopea muuttuminen, sekä nuorten yksilölliset tarpeet ja taustat. (Haggman 2007.)

Oppilashuoltohenkilöstön toimintaa vaikeuttaa myös **epäselvä lainsäädäntö**. Oppilashuollon osalta on ongelmallista, että salassapitosäädösten noudattaminen jää usein yksittäisten työntekijöiden, kuten koulukuraattorin vastuulle. (Valtionalouden tarkastusvirasto 2007.) Uusi oppilashuoltolaki on säädetty niin, että asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen (Finlex 2013). Joissain tapauksissa voidaan tärkeitä oppilaan ja koko kouluyhteisön hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä jättää tuomatta moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään, sillä halutaan välttää mahdollista salassapitosäädösten rikkomista (Valtionalouden tarkastusvirasto 2007).

Suikkasen ym. (2004) valtakunnallisessa nuorten kuntoutuskokeilussa mukana olleiden 18 projektin hyviin käytäntöihin perustuvassa raportissa esitetään ideaalimalli nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Liite 3.) ja kartoitetaan myös mallin edellyttämiä lainsäädännöllisiä muutostarpeita (Suikkanen ym. 2004).

2.3 Muiden tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen

Syrjäytyneistä nuorista on lähes neljännes **maahanmuuttajataustaisia**, ja joka kolmas vieraskielisistä kouluttamattomista nuorista on syrjäytynyt. Ongelma liittyy siis läheisesti maahanmuuttoon ja kotouttamiseen. Asunnottomilla maahanmuuttajilla ja maahanmuuttajaperheisiin kuuluvilla naisilla on suurin syrjäytymisriski. (Myrskylä 2012.) **Maahanmuuttajanainen** saattaa syrjäytyä suomalaisesta yhteiskunnasta, mikäli hänen puolisonsa ei tue vaimonsa osallistumista kotouttamiseen liittyviin opintoihin ja muihin mahdollisiin palveluihin. Maahanmuuttajanaiset sekä syrjäytyvät, että jäävät helpommin työttömiksi puolisoihinsa verrattuna, ja tämä riski kasvaa, mikäli hän on muuttanut Suomeen kouluttamattomana. Maahanmuuttajataustaiset nuoret jäävät useammin peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen ulkopuolelle, syynä tähän on puutteelliset kielelliset valmiudet. (Mäkisalo-Ropponen 2012.)

Matalammin koulutetut maahanmuuttajat voivat huonommin koko yhteiskunnassa. **Erilaisiin hyvinvointiin ja terveyteen liittyviin ongelmiin maahanmuuttajien työttömyydellä ja pienituloisuudella** on merkittävä osuus, tai ainakin ne tulevat ennakoimaan niitä. Monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta maahanmuuttajien terveys tulee heikkenemään Suomessa asumisajan pidentyessä. Siihen vaikuttavat heikommat elinolot, pienituloisuus, työttömyys ja syrjintä. Castanedan ym. (2012) tutkimuksessa on seurattu venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisten työikäisten (n=3000) terveyttä. Valtaväestöön verrattuna venäläis- ja kurditaustaisilla maahanmuuttajilla havaittiin vakavia masennus- ja ahdistusoireita muita enemmän. (Castaneda ym. 2012.)

Maahanmuuttajat, romanit ja muut vähemmistöihin kuuluvat joutuvat kohtaamaan **rasismia ja syrjintää**, joka vaikeuttaa työllistymistä. Erityisen haastava ryhmä ovat maahanmuuttajanuoret, jotka tulevat Suomeen

perusopetuksen loppuvaiheessa, ja jotka eivät ehdi hankkia toisen asteen opiskelun edellyttämää tieto- ja taitotasoa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Syrjäytyminen näkyy myös aikuissosiaalityön papereissa, todetaan Riihimäen ja Ronkaisen (2010) sosiaalityön asiakkaina olevien nuorten (n=106) toimeentulotukipäätöksiin ja asiakaskertomuksiin perustuvassa tutkimuksessa. Aikuissosiaalihuollon asiakkuuden pituudesta riippuen nuorten elämässä on havaittavissa monia syrjäytymisen merkkejä. **Työttömyys, koulutuksen puute, asumisen ongelmat ja erilaiset sairaudet** ovat sosiaalihuollon asiakkaille tyypillisiä. Asiakkuussuhteen pidentyessä tulee kuvioihin usein myös **päihteiden ongelmakäyttö, hankaluudet sosiaalisissa suhteissa ja rikollisuus**. (Riihimäki & Ronkainen 2010.)

Työttömyys syrjäytymisen riskitekijänä on ilmeinen. Pelkän perusasteen koulutuksen käyminen ja työelämän ulkopuolelle jääminen taas ennustaa keskimääräistä heikompaa työmarkkina-asemaa myös aikuisena. Vain perusasteen käyneiden työmarkkina-asemassa, tulotasossa ja varhaisessa eläköitymisessä on selvä ero verrattuna koko väestöön. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei nuoruusiässä koulutuksen ulkopuolelle jääminen merkitse kaikkien kohdalla pitkään jatkuvaa koulukielteisyyttä, sillä osa nuorista hankkii myöhemmällä iällä itselleen tutkinnon. (Vanttaja & Järvinen 2004.) Matalan koulutustason yhteyden työttömyyteen ja pitkäaikaistyöttömyyteen toteaa myös Sipilä ym. (2011). Miehillä alhainen koulutustaso on selvästi voimakkaammin yhteydessä työttömyyteen ja miehillä on yli puolitoistakertainen riski pitkäaikaistyöttömyyteen naisiin verrattuna. (Sipilä ym. 2011.) Työttömyys ja epävarma työmarkkina-asema vaikuttavat vahvasti myös nuorten kokemaan pienituloisuuteen (Mikkonen 2012).

Pitkäaikaisasunnottomuus on suurten kaupunkien, erityisesti **pääkaupunkiseudun ongelma**. Siihen liittyy usein myös hallitsematonta päihteiden käyttöä, huumeiden käyttöä, neurologisia vammoja, mielenterveysongelmia, väkivaltaa, rikollisuutta, vankilarangaistuksia ja velkaantumista. (Kaste 2008.) Syrjäytyneistä nuorista joka kymmenes on asunnoton. Syitä tähän on monia. Esimerkiksi huostassa olon päättyessä 18-

vuotiaana, ei kaikille pystytä järjestämään asuntoa. Asunnottomuutta saattaa syntyä myös tilanteissa, joissa aikuistuvien nuorten koti hajoaa esimerkiksi päihdeongelmien, avioeron, tai kuolemantapauksen takia. (Myrskylä 2012.)

Nuorten koulutuksellista ulkopuolisuutta tarkastellessa **voidaan alueellisten erojen** todeta olevan suuret. 15- 24- vuotiaista on koulutuksen ja työelämän ulkopuolella vuonna 2004 ollut melkein 11,5 %. Suurimmat ulkopuolisuusluvut ovat Ahvenanmaalla, sekä Itä-Suomen, Oulun ja Lapin lääneissä. (Haggman 2007.) Nuoruuden tekijöistä työttömyysriski on suurempi pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvilla sekä miehillä, että naisilla. Myös taajama-asteella on merkitystä, taajaan asutuissa- maaseutumaisissa- ja kaupunkimaisissa kunnissa asuminen lisäävät kaikki pitkäaikaistyöttömyyden riskiä. (Sipilä ym. 2011.) Nuorten **hyvinvointi vaihtelee lääneittäin ja maakunnittain**. Länsi- ja Itä-Suomen lääneissä nuorten hyvinvointiin liittyvät asiat ovat keskimääräistä paremmin. Lapin ja Etelä-Suomen lääneissä, etenkin pääkaupunkiseudulla taas näyttäisi olevan eniten huolta. Eteläsuomalaiset nuoret muun muassa kokeilevat huumeita muita nuoria enemmän. (Luopa ym. 2010.) **Kaupungeissa asuvat lapset ja nuoret sairastuvat** muita useammin masennukseen ja ahdistukseen. Tällä on myös suora yhteys epätasa-arvoisesta palveluiden saatavuudesta, esimerkiksi psykiatrisen erikoissairaanhoidon avopalveluiden saatavuudesta. (Paananen ym. 2012.)

Toimeentulotuen saamisella voidaan todeta olevan yhteys nuoren kouluttamattomuuteen ja sitä kautta syrjäytymiseen. Vailla peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa olevat olivat selvästi suuremmalla todennäköisyydellä saaneet toimeentulotukea verrattaessa yliopisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneisiin. (Paananen ym. 2012.)

Sukupuolen merkitys syrjäytymisessä vaihtelee tutkimuksesta riippuen. Tietyt syrjäytymisen riskitekijät korostuvat miehillä, toiset taas naisilla. Yleisesti kuitenkin ajatellaan syrjäytymisen olevan erityisesti nuorten miesten ongelma. Myrskylän (2012) analyysin mukaan syrjäytyneistä on miehiä 64 % ja naisia 36%. Akuutein syrjäytymisongelma on vieraskielisillä, perusasteen koulutuksen varassa olevilla miehillä, Heistä syrjäytyneinä on kolmannes. (Myrskylä 2012.)

Hyvinvoinnin suhteen sukupuolierot ilmenevät vuosien 2000–2013 kouluterveyskyselyiden mukaan siten, että pojilla on yleisesti ottaen epäterveellisemmät elintavat, sen sijaan tytöt raportoivat useammin mielialaan liittyvistä ongelmista ja erilaisista oireista. Tytöt myös kokivat huomattavasti poikia enemmän seksuaalista väkivaltaa, kuten seksiin pakottamista. (Luopa ym. 2014.)

Terveydellä on keskeinen paikka syrjäytymisen ja huono-osaisuuden tutkimuksessa. Huono terveys ja haitalliset elintavat ovat yleisempiä niissä ryhmissä, jotka ovat sosiaalisesti, taloudellisesti tai koulutuksellisesti muita heikommassa asemassa. Vaikka terveyden sosioekonomisten erojen on todettu olevan nuoruudessa melko vähäisiä, voidaan terveyskäyttäytymisessä, esimerkiksi päihteidenkäytössä havaita eroja jo nuorten sosiaalisen taustan mukaisesti. (Suurpää 2009.) **Fyysinen tai psyykinen sairaus, sekä päihteiden väärinkäyttö** ovat merkittäviä syrjäytymisen taustalla olevia tekijöitä. (Suikkanen ym. 2004.) **Terveysongelmissa** on olennainen vaikutus myös nuoren jatkokoulutukseen hakemiseen ja sitä kautta syrjäytymiseen. Sutelan (2005) haastattelussa nuoret olivat kohdanneet sekä psyykkisiä, että fyysisiä ongelmia. Moni kärsi myös masennuksesta, väsymyksestä ja uniongelmistä. Heikko itseluottamus ja osalla myös yksinäisyys varjostivat haastateltavien elämää. (Sutela 2005.) **Psykiatrista erikoissairaanhoidoa tai lääkitystä mielenterveysongelmiin** 21- ikävuoteen mennessä on saanut 1987 vuonna syntyneistä noin joka viides. Tytöt sairastuvat mielenterveysongelmiin huomattavasti poikia useammin. (Paananen ym. 2012.)

Nuoren syrjäytymisen ja työttömyyden takana saattaa piillä myös syrjintää ja ennakkoluuloja. **Kehitysvammaisten ja pitkäaikaissairaiden** nuorten työelämään pääsyä voi vaikeuttaa työnantajien ennakkoluulot ja kielteiset asenteet. Vammaisista tai pitkäaikaissairaista miehistä 5 % ja naisista 8 % oli vuonna 2008 kokenut syrjintää työhönotossa. Työnantajista yli puolet on sitä mieltä, että psyykkisesti vajaakuntoisen henkilön työllistäminen saattaa vaikuttaa kielteisesti työyhteisöön tai yrityskuvaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Kouluterveyskyselyiden mukaan on nuorten **hyvinvoinnissa** tapahtunut muutoksia pääosin myönteiseen suuntaan. Koulujen fyysiset työolot ja työilmapiiri ovat parantuneet, kuten myös suhteet vanhempiin. Monet terveystottumukset ovat kohentuneet. Ylipainoisuus ei ole enää viime vuosina lisääntynyt. Nuoret myös kokevat terveydentilansa paremmaksi, mitä vuosikymmenen alussa. Päihteidenkäytöstä humalajuominen on erityisesti viime vuosina vähentynyt ja päivittäin tupakoivien osuus on lähtenyt uudelleen laskuun. Huumeekokeilut ovat kuitenkin lisääntyneet samalle tasolle kuin vuosituhaten alussa. Vuonna 2013 peruskoululaispojista 11 % ja -tytöistä 7 % raportoi joskus kokeilleensa laittomia huumeita. Lukiolaispojista vastaavat osuudet oli 15 % ja lukiolaistytöistä 12 %. Ammattiin opiskelevista peräti joka viides ilmoitti kokeilleensa huumeita. (Luopa ym. 2014.) **Huumeekokeilujen lisääntyminen** tulee esiin myös Varjosen ym. (2014) uusimpaan huumeita käsittelevään suomalaiseen tutkimukseen ja keskeisimpiin huumetilannetta kuvaaviin mittareihin perustuvassa raportissa. Uusimmat tiedot osoittavat kokeilujen jälleen lisääntyneen, erityisesti 25–34-vuotiaiden keskuudessa. Huomioitavaa on myös kannabiksen kotikasvatuksen lisääntyminen. (Varjonen ym. 2014.)

Vaikka nuoret käyttäisivät mietoja huumeita, esimerkiksi kannabista, tästä seuraa ikään kuin **elämän hidastuminen**. Asiat jäävät käsittelemättä ja ymmärtämättä. Käyttäjät saattavat vielä 25–30- vuotiainkin olla lapsellisia ikäisekseen, eikä arkipäivän asioistakaan selvitä itsenäisesti. Lisäksi huumeidenkäyttö näyttää tuovan lisää elämäntilanteita, joissa käytetään paljon **fyysistä ja henkistä väkivaltaa**. (Tuomola 2005.)

Nuorten arvoja ja asenteita selvittävässä Nuorisobarometrissa on tutkittu **nuorten** (n=1900) **omia käsityksiä syrjäytymisestä**. Sosiaaliset syyt, ystävien puute ja ajautuminen huonoon seuraan koettiin suurimmiksi syiksi syrjäytymiselle. Myös päihteet mainittiin merkittäväksi riskitekijäksi. Lisäksi esiin nousi oma halu, laiskuus ja välinpitämättömyys. (Myllyniemi 2009.) Aktiivisuuden puutteellisuus tai sen kanavoituminen väärin onkin yksi tärkeä syrjäytymisen taustalla oleva tekijä (Suikkanen ym. 2004).

Nuoruuden perhetyyppi on yhteydessä työttömyyteen. Miehistä yksinasuvat, yksinhuoltajat, lapsuudenkodissa asuvat, sekä avioliitossa perheellisenä olevat ovat suuremmissa riskissä työttömyyteen kuin avioliitossa olevat perheettömät. Naisilla taas ylipäätään perheellisyys on yhteydessä suurempaan työttömyysriskiin. Yksinhuoltajuus kasvattaa riskiä huomattavasti verrattuna avioliitossa oleviin perheellisiin naisiin. (Sipilä ym. 2011.) Kantaväestöön kuuluvista syrjäytyneistä nuorista miehistä asuu yksin tai on asunnoton 40 % ja naisista 32 %. Parisuhteen solmiminen vähentää miehillä syrjäytymisriskiä. Naisilla sillä taas on käänteinen vaikutus, yksinasuvan naisen ulkopuolisuusriski on 19 % ja lapsettoman, parisuhteessa elävän 32 %. (Myrskylä 2012.)

Sosiaalisella asuinympäristöllä on nuoren aikuisen elämässä suuri merkitys hänen koko elämänsä kannalta. Aihetta käsitellään Salmisen (2005) tutkimuksessa, joka perustuu nuorten aikuisten (n=12) käsityksiin omasta asuinympäristöstään. Aineisto koostuu nuorten täyttämästä ennakkotehtävästä ja teemahaastatteluilta. Nuoren oma asuinympäristö rakentuu tämän ihmissuhteista ja- kontakteista, ja se on aina yksilöllinen. Sosiaalinen asuinympäristö tarjoaa puitteet nuoren tulevaisuuden päätöksenteolle. Tähän vaikuttavat sosiaalisten tekijöiden kanssa myös muun muassa nuoren elämänkerralliset, taloudelliset ja kulttuuriset taustat. Nuoren aikuisen valintoja määrittävät ympäristön fyysinen rakenne, yhteiskunta, taloudellinen ympäristö sekä hänen sosiaalinen ympäristönsä. (Salminen 2005.)

Ystävien puute on yksi keskeisimpiä syrjäytymisen osatekijöitä nuorelle (Korkiamäki 2014; Myrskylä 2012 & Suurpää 2009). Korkiamäen (2014) haastattelututkimuksessa käy ilmi, että nuoret kokevat haasteelliseksi olla ilman kavereita koulussa. Tutkimukseen osallistui helsinkiläisessä ja tamperelaisessa yläkoulussa olevia nuoria (n=53). Varsinkin poikien yksinjäminen on osa yhteiskunnallista syrjäytymistä ja yksi huono-osaisuutta selittävistä tekijöistä. (Korkiamäki 2014.) Syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tyypillisiä ovatkin **riittämättömät sosiaaliset taidot ja puutteet sosiaalisessa tukiverkostossa** (Suikkanen ym. 2004).

Ikosen (2013) lapsena tai nuorena yksinäisyyttä kokeneen nuoren aikuisen (n=5) teemahaastattelututkimuksen mukaan **yksinäisyyden** kokeminen on lapselle tai nuorelle aina henkilökohtainen kokemus. Yksinäisyys voi olla aivan totaalista suhteiden puuttumista, toisaalta nuori voi kokea yksinäisyyttä vaikka ympärillä olisikin paljon ihmisiä. Yksinäisyys nähdään nuoren elämässä syrjäyttävänä tekijänä sen sijoituessa voimakkaimmin yläasteikään. Masennus liittyy olennaisena osana yksinäisyyteen. (Ikonen 2013.) Yleisradion tekstitelevisiion nuorten palstan kirjoituksia (n=597) käsittelevässä poikittaistutkimuksessa myös Kangasniemi (2008) on todennut masennuksen ja yksinäisyyden yhteyden. Yksinäisyyden syyt jaetaan sisäisiin eli persoonatekijöihin ja ulkoisiin tekijöihin eli tilanne- ja ympäristötekijöihin. Masentuneisuus, huono itsetunto ja luottamuksen puute sekä käyttäytymistekijöistä karkottava käytös liittyvät itsetuhoisen yksinäisyyden piirteisiin. Huono itsetunto ja ujous ovat myös merkittäviä nuorten yksinäisyyden kokemiseen liittyviä persoonapiirteitä. (Kangasniemi 2008.) Lapsuudessa ja nuoruudessa koettu yksinäisyys vaikuttaa lapsen tai nuoren elämäntulkkuun vielä pitkään aikuisuudessa (Ikonen 2013).

Nuoren rikoskäyttäytymiseen, esimerkiksi vakavaan omaisuusrikokseen, on yhteydessä perheen talousvaikeudet. Nuoren syrjäytymistä voivat myös ennakoida perheen toimeentulovaikeudet, mikäli nuoren on mentävä osa-aikatöihin koulun ohella. (Kivivuori 2009.) Sukupuolen vaikutus on nuoren rikoskäyttäytymiseen selkeä. Pojille rekisteröidään rangaistusmääräys tai tuomio huomattavasti tyttöjä useammin. Liikenne- ja omaisuusrikokset ovat rikoksista yleisempiä. (Paananen ym. 2012.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää systemaattisella kirjallisuuskatsauksella syrjäytymisvaarassa olevien nuorten taustatekijöitä. Tavoite on tuottaa tietoa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä vaikutuksia kotioloilla on nuoren syrjäytymiseen?
2. Mitä vaikutuksia koululla on nuoren syrjäytymiseen?
3. Mitkä muut tekijät vaikuttavat nuoren syrjäytymiseen?

4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN

Nuorten syrjäytyminen valittiin aiheeksi sen ajankohtaisuuden ja tärkeyden vuoksi. Valintaan vaikutti myös tutkijoiden oman mielenkiinto aihetta kohtaan. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy on myös yksi pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen painopistealueista (TEM 2012). Tietoa aiheesta voidaan hyödyntää terveyden edistämisessä. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Ota Koppi-hanke, joka on Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen rahoittama projekti. Sen tavoitteena on poistaa eriarvoisuutta, joka syntyy erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten välillä. (Turun AMK 2014.) Työn toimeksiantosopimus (Liite 1) on tehty Ota Koppi- hankkeen kanssa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin systemaattista kirjallisuuskatsausta. Se on tieteellinen tutkimusmenetelmä, jossa tunnistetaan ja kerätään olemassa olevaa tietoa sekä arvioidaan tiedon laatua, ja syntetisoidaan tuloksia rajatusta ilmiöstä. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen on osoitettu olevan luotettavimpia keinoja yhdistää aikaisempaa tietoa. Sen avulla voidaan myös havaita mahdolliset puutteet tutkimustiedossa. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 37.) Opinnäytetyössä pyrittiin etsimään yhtenäisiä taustatekijöitä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämässä, ja tätä kautta löytämään uusia keinoja mahdollisimman tehokkaaseen syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus rakentuu tutkimussuunnitelmasta, tutkimuskysymysten määrittämisestä, alkuperäistutkimusten hausta, valinnasta, laadun arvioinnista ja analysoinnista, sekä tulosten esittämisestä (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 37). Tutkimusprosessi aloitettiin aiheiden valitsemisella joulukuussa 2013. Keväällä 2014 aloitettiin aiheeseen liittyvä tiedonhaku, opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen määrittely, sekä tutkimussuunnitelman teko. Tutkimusprosessin edetessä hahmottuivat tarkemmin myös tutkimusongelmat. Tutkimussuunnitelma hyväksyttiin, ja tutkimuslupa (Liite 2) saatiin keväällä 2014. Varsinaisen työn tekeminen aloitettiin syksyllä 2014.

Tutkimusaineisto perustuu jo olemassa oleviin tutkimuksiin, ja sitä lähdettiin keräämään kirjallisuudesta ja erilaisista hakukannoista, kuten Doriasta, Sosiaaliportista, Aleksista, Turun ammattikorkeakoulun toimipisteiden kirjastoista sekä manuaalisen haun avulla. Hakusanoina käytettiin: syrjäytyminen, nuoret, asumisolosuhteet, taustatekijät, työttömyys. Aineiston valinnassa käytettiin sisäänottokriteereitä. Tutkimusten tuli olla joko suomen- tai englanninkielisiä ja julkaistu vuonna 2004 tai myöhemmin. Opinnäytetyössä käytettiin vain tutkittua tietoa, kuten väitöskirjoja ja muita alkuperäistutkimuksia, analyysyjä tai raportteja. Niiden tuli liittyä joko suoraan tai pääosin syrjäytymiseen ja sen taustatekijöihin. Lisäksi sisällönanalyysiin pyrittiin valitsemaan tutkimuksia, jotka tuottaisivat mahdollisimman monipuolisia tuloksia. Aineistonhaussa korostui myös tutkimusten luotettavuus ja tutkijan asiantuntijuus. Tässä opinnäytetyössä syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla tarkoitetaan 15- 29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat vailla työ- tai opiskelupaikkaa.

Sisällönanalyysiin valitaan vain alkuperäistutkimuksia. Tavoitteena on tuottaa tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita, käsitejärjestelmiä, käsitekarttoja tai malleja. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110.) Alkuperäistutkimukset löydettiin pitkälti manuaalisen haun avulla, muiden aiheeseen liittyvien tutkimusten lähdeluetteloita läpikäymällä. Tutkimukset valittiin käyttäen sisäänottokriteereitä. Aiheesta ei löytynyt juurikaan hoitotyön tutkimuksia, jonka vuoksi haku keskittyi sosiaalipuolen tutkimuksiin. Osa tutkimuksista hylättiin niiden tutkimusongelmiin vastaamattomuuden tai muuten opinnäytetyöhön sopimattomuuden vuoksi. Opinnäytetyöhön valittiin lopulta kymmenen alkuperäistutkimusta, jotka muodostivat analysoitavan aineiston. Näistä tutkimuksista muodostettiin taulukko, josta näkyy tutkimusten keskeisimmät tekijät ja tulokset (Taulukko 1).

Valituista tutkimuksista etsittiin vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin käyttäen induktiivista, eli aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Induktiivisen aineiston analyysiä voidaan kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi, jossa aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja luodaan teoreettiset käsitteet (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108- 109). Sisällönanalyysi voidaan kuvata myös prosessina, josta erotellaan seuraavia vaiheita: analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen,

aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta, sekä sisällönanalyysin luotettavuuden arviointi (Latvala & Vanhanen – Nuutinen 2003, 24).

Ennen sisällönanalyysin aloittamista tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaa tutkimustehtävä sekä aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.) Analyysiyksiköksi valittiin sana tai lauseen osa. Aineistoon tutustuttiin lukemalla valitut tutkimukset läpi useaan kertaan asian sisäistämiseksi ja kokonaiskuvan saamiseksi. Aineistosta analysoitiin vain ilmisältö.

Aineiston pelkistämässä analysoitava data tiivistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistoa redusoidaan koodaamalla tai liiteroimalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaisut. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109.) Valituista tutkimuksista etsittiin ja kirjattiin Word-tekstinkäsittelyohjelman avulla pelkistettyjä ilmaisuja, jotka vastaavat aiemmin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyöntekijöitä oli kaksi, ja tutkimuksista esiin nousseet tulokset olivat yhtenäisiä kummallakin tekijällä.

Aineiston ryhmittelyssä aineistosta valitut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja luokitellaan. Luokan sisältö nimetään sitä kuvaavalla käsitteellä. Aineiston tiivistämisen jälkeen se abstrahoidaan, eli käsitteellistetään, jolloin syntyy teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Abstrahointia jatketaan luokituksia yhdistellen niin kauan, kuin se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. Käsitteitä yhdistellen saadaan lopulta vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110- 112.) Opinnäytetyössä pelkistetyt ilmaisut listattiin, käytiin läpi ja niistä etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaisut yhdistettiin ja niistä muodostettiin alaluokkia, jolle annettiin sisältöä kuvaavat otsikot. Alaluokkia vertaillen muodostettiin yläluokkia. Yläluokista saatiin kokoavat käsitteet, jotka vastaavat tutkimusongelmiin. Analyysiä tehdessä muodostettiin taulukoita (Taulukot 3-27.), joihin opinnäytetyön tulokset pohjautuvat. Tutkimustulokset raportoitiin tutkimuskysymyksittäin.

Opinnäytetyön valmistui joulukuussa 2014 ja se esitettiin Turun AMK:n Salon toimipisteessä raportointiseminaarissa, sekä toimeksiantajalle erikseen sovittuna aikana. Työ on arkistoitu Turun ammattikorkeakoulun Theseus verkkokirjastoon ja sen keskeiset tulokset ovat saatavissa Turun ammattikorkeakoulun ylläpitämästä Hoitonetti-sivustolta. Sivut löytyvät osoitteesta <http://hoitonetti.turkuamk.fi>.

Taulukko 1. Analysoitavat tutkimukset (n=10).

TEKIJÄ, PAIKKA, VUOSI,	TARKOITUS	AINEISTO, AINEISTON KERUU	KESKEISET TULOKSET
Mustonen, E.; Huurre, T.; Kiviruusu, O.; Berg, N.; Aro, H. & Marttunen, M. Tampere 2013	Tutkia perhetaustan, nuoruusiän, aikuistumisvaiheen, ja aikuisuuteen liittyvien erilaisten riskitekijöiden yhteyksiä sekä mielenterveyteen että psykososiaaliseen hyvinvointiin. Tutkia mielenterveyden ja hyvinvoinnin ongelmilta suojaavia tekijöitä.	N= 2194 Tampereen peruskoulun 9. luokka kyselylomake, N= 1989 22-vuotiaana seurantatutkimus, postikysely. N= 1471 32-vuotiaana N= 1334 42-vuotiaana	Nuoren kasvuun, kehitykseen ja kasvuympäristöön liittyy riskitekijöitä, jotka saattavat uhata nuoren hyvinvointia ja vaikuttavat pitkälle elämään. Perheen matalalla sosioekonomisella taustalla oli selkeä yhteys alempaan koulutustasoon aikuisuuteen asti.
Myrskylä, P. Helsinki 2011	Tutkia 15- 29 vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Tutkia onko ulkopuolella olevilla nuorilla naisilla lapsia hoidettavana.	N= 48 300 nuorta, tilastokeskuksen rekisteriaineistot.	Koulutuksen puute syrjäyttää. Vieraskielisillä on vakava riski syrjäytyä. Huostaanotettujen määrä on noussut jonkin verran. Ulkopuoliset ja työttömät nuoret ovat köyhyysrajan ulkopuolella. Osalla ulkopuolisuus ja työttömyys myös pitkittyvät ja opiskeluhalu vähenevät iän karttuessa. Ulkopuolisten nuorten tulotaso on hyvin heikko. Kotitaustalla on suuri merkitys.
Veijola, E. Helsinki 2005	Selvittää Omaura- oppilaiden kotitaustaa, elämänhallintaa, opiskelua, perheellistymistä, työllistymistä, ja nuorten syrjäytymiskehityksen mahdollista yhteyttä kotitaustaan.	N= 28, oppilasta (-95) N=26, oppilasta N=24, vanhemmat N= 3, opettajat (vuosi -96) N=26, oppilasta (-97) N=27, oppilaat N=3, opettajat (v.2001) 5-vaiheinen haastattelututkimus	Yleisimmät syrjäytymisen riskitekijät nuorten kotitaustassa olivat yksinhuoltajuus, huoltajien vähäinen koulutus, vanhempien avioero, huoltajien huono taloudellinen asema ja alkoholiongelmat. Myös vanhempien mielenterveysongelmat olivat yleisiä. Omaura-kokeiluun oltiin tyytyväisiä ja se on parempi vaihtoehto tarkkailuluokalle.

TEKIJÄ, PAIKKA, VUOSI	TARKOITUS	AINEISTO, AINEISTON KERUU	KESKEISET TULOKSET
Alatupa, S; Karppinen, K; Keltikangas- Järvinen, S & Savioja, H. Helsinki 2007	Selvittää nuorten syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä siltä osin, kun ne ilmenevät kouluvaikeuksina, opintojen keskeytyksinä, tai jatko-opintojen ulkopuolelle jäämisenä, sekä selvittää persoonallisuuden vaikutusta koulumenestykseen, ja koulun merkitystä psyykkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman muodostumisessa.	n= 4255 (oppilaat) n= 274 (opettajat), kyselytutkimus	Vahvin yksittäinen syrjäytymisen riskitekijä on äidin alhainen koulutustaso. Koulun liittyviä tekijöitä olivat koulun koko ja erityisopetuksen osuus. Syrjäytymisriskin muodostukseen vaikuttavat eri tekijät yhdessä ja erikseen. Temperamentin merkitys erilaisissa ympäristöissä; erikokoinen koulu/- luokka. Koulun pysyvyys ja koko vaikuttavat koulumenestykseen.
Notkola, V.; Pitkänen, S.; Tuusa, M.; Ala- Kauhaluoma, M.; Harkko, J.; Korkeamäki, J.; Lehikoinen, T.; Lehtoranta, P & Puumalainen, J. Helsinki 2013	Tutkia nuorten syrjäytymisen ehkäisyä, ja sitä edistävien palveluiden vaikuttavuutta. Selvittää, millä edellytyksillä syrjäytymisen ehkäisytöiden vaikuttavuutta, kustannusvaikutteisuutta ja tuloksellisuutta voitaisiin parantaa. Selvittää, miten saataisiin esiin syrjäytymisen ehkäisyn hyviä käytäntöjä ja toimenpiteitä.	N= 341, sähköinen kysely kunnille N= 76, sähköinen kysely järjestöille (Raha-automaattiyhdistys, Allianssi & Allianssin jäsenjärjestöille)	Useilla elämän osa-alueilla esiintyvä huono-osaisuuden ilmeneminen. Pitkäaikaisen toimeentulotuen saaminen lisää syrjäytymisvaaran uhkaa. Vaikeudet oppimisessa, huono koulumenestys. Rikoksiin ajautuminen, työelämästä ja koulutuksesta syrjäyn jääminen. Vanhempien mielenterveys ja päihdeongelmat ja yksinhuoltajuus ilmaisevat jo varhain syrjäytymisvaaraa. Huono koulumenestys, oppimisvaikeudet lastensuojelun sijaishuollon ennakoivat syrjäytymistä nuoruudessa. Syrjäytymisen kasautuminen tietyille asuinalueille.

TEKIJÄ, PAIKKA, VUOSI	TARKOITUS	AINEISTO, AINEISTON KERUU	KESKEISET TULOKSET
Niittymäki, T. Helsinki 2005	Selvittää, miksi nuori jättää hakematta yhteishaussa. Tarkastellaan nuorten ohjauspalveluihin liittyviä kokemuksia. Selvitetään heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan sekä opiskelun merkitystä.	N= 60263 yhdeksäsluokkalaista N= 1547, kymppiluokkalaista N= 567, (283 tyttöä ja 279 poikaa) kyselytutkimus N= 206, opinto- ohjaajien lähettämiä vastauksia	Haku yhteishaun ulkopuolelta, nuori ei tiedä mihin hakisi, nykyinen keskiarvo ei riittänyt opiskelupaikkaan, ei tule saamaan päästötodistusta, haluaa saada oppisopimuskoulutuksen, haluaa mennä suoraan töihin, kaveritkaan eivät hae yhteishaussa, pitää opiskelua kalliina vaihtoehtona, terveydentila estää hakemisen.
Kivelä, S. & Ahola, S. Turku 2007.	Tuottaa sellaista uutta tietoa ja ymmärrystä syrjäytymisen mekanismeista ja nuorten elämänkulun ja koulutusurien kytkennöistä, joka loisi pohjaa kestäväen ja pysyvän koulutustakuun toteutumiseksi.	Kohderyhmän (perusopetuksen viimeisellä luokalla olevat, heikosti menestyvät tai muuten syrj.vaarassa olevat oppilaat, yhteishaussa hakematta jättäneet tai ilman koulutuspaikkaa jääneet nuoret, opintonsa keskeyttäneet, sekä muut toisella asteella opiskelevat syrj.vaarassa olevat nuoret ja heidän perheensä) kartoitus tilastojen avulla Turun ja Salon seutukunnissa, kysely (n=237), teemahaastattelu (n=18) ja seuranta-haastattelu, sekä muun projektiin liittyvän henkilöstön teemahaastattelut (n=12).	Yhteishakuvaiheessa ilmeneviä yleisiä ongelmia on epätietoisuus minne hakea, riittämätön tieto opiskelupaikoista, myöhästyminen hausta ja liian huono todistus. Myös maahanmuuttaja tausta aiheutti ongelmia. Suurimmat syyt koulutuspaikkaa ilman jäämiselle olivat heikot arvosanat ja huono todistus. Syytä paikan vastaanottamatta jättämiselle ja koulun keskeyttämiselle olivat mm. alan sopimattomuus tai liialliset poissaolot. Nuoren koulutusvalintaan taas vaikutti eniten alan kiinnostavuus. Ohjaajien haastatteluista esiin nousivat mm. ongelmat koulun ja kodin välisessä yhteistyössä, resurssien puute ja toimijoiden erillisuus ja haasteet maahanmuuttajanuorten ohjauksessa.

TEKIJÄ, PAIKKA, VUOSI	TARKOITUS	AINEISTO, AINEISTON KERUU	KESKEISET TULOKSET
Ahola, S; Galli, L & Ikonen, S. Turku 2009.	Löytää ratkaisuja Varsinais-Suomen alueen koulupudokkuus-ongelmaan	Webropol-ohjelmalla toteutetut kyselylomakkeet, joihin saatiin vastaukset 16 yläkoulusta ja 11 ammatillisesta oppilaitoksesta, sekä viiden ammatillisen oppilaitoksen (n=8) ja viiden yläkoulun henkilökunnan (n=8) ja kolmen nivelvaiheen ammattilaisen haastattelut.	Varhainen puuttuminen, syrjäytymistä ehkäisevät hankkeet, yhteistyö vanhempien kanssa, yhteisöllisyyttä tukevat toimenpiteet, moniammatillisuus ovat hyviä käytäntöjä koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisyksi. Erityisesti suurten kaupunkien ja kouluyksiköiden oppilas- ja opiskelijahuoltoon kaivataan lisää resursseja, toisaalta jo nyt käytössä oleva syrjäytymisen ehkäisutoimien paletti on varsin värikäs ja laaja. Koulupudokkuuden syyt ovat moninaiset, ja niinpä pudokkuutta ja syrjäytymistä ehkäisevien toimienkin pitää olla moninaisia.
Tennilä, Meri. Helsinki 2008.	Selvittää, miten lyhytkestoisen EVS-vapaaehtoistyön avulla pyritään tuottamaan nuorten yksilöllistä elämänhallintaa.	Aineistona on käytetty lyhytkestoista EVS-vapaaehtoistyötä käsittelevää Use Your Hands to Move Ahead – opasta, joka keskittyy sosioekonomisesti syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin.	Ohjelmaan osallistuvilla nuorilla määritettiin roolit, jotka ovat seurausta riskien kartoittamisesta. Kullakin nuorella korostui erilaiset oppimistarpeet. ”Eksyneellä lampaalla” nämä olivat itsetuntemus- ja luottamus, luottamus muihin ja itsearvostus, ”vastuuttomalla karkulaisella” itsekuri, tavoitteellisuus ja vastuu itsestä, muista, sekä ympäristöstä, ”ennakkoluuloisella erakolla” taas suvaitsevaisuus, sopeutuvaisuus, nöyryys ja kohtuus.

TEKIJÄ, PAIKKA, VUOSI	TARKOITUS	AINEISTO, AINEISTON KERUU	KESKEISET TULOKSET
Linnossuo, Outi.Helsinki 2004.	Kehittää viranomaisten ja eri tahojen tuottamien palvelujen yhteistyöhön perustuva toimintamalli, jolla 17–25 vuotiaat työvoiman ulkopuolelle pitkäksi aikaa tai todennäköisesti pysyvästi jäävät nuoret voidaan työllistää tai aktivoida osallistumaan koulutukseen.	Seurantatutkimus, otoksena toimi Nytku- hankkeeseen osallistuvia 17–25 – vuotiaita työttömiä nuoria (n=58). Aineistona ovat palveluohjauksen seurantalomakkeet, sekä nuorten, työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden puolistrukturoidut haastattelut.	Nytku- hankkeeseen osallistuvien nuorten syrjäytymisproblematiikka määräytyi niin, että nuoret olivat työttömiä, eivätkä välttämättä kyenneet osallistua mihinkään koulutukseen, harjoitteluun tai työhön. Heillä oli erilaisia ulkoisen ja sisäisen elämänhallinnan ongelmia, sosiaalisia vaikeuksia, ihmissuhdeongelmia ja asumiseen liittyviä ongelmia. Osalla oli päihdeongelma, ja 64 % oli psykiatrinen diagnoosi. Nuorilla oli fyysisiä ongelmia, ja osalla heikkolahjaisuutta. Usealla oli lastensuojelun tai lasten- tai nuorisopsykiatrian asiakuustaustaa. Osa oli ollut huostassa tai sijoitettuna. Nuorilla oli ongelmia eri palveluihin, kuten mielenterveyspalveluihin sitoutumisessa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimustulokset esitetään tutkimusongelmittain. Ensimmäinen osa käsittelee kotiolojen, toinen koulun ja kolmas muiden tekijöiden vaikutusta nuoren syrjäytymiseen. Tässä tutkimuksessa analysoidut alkuperäistutkimukset löytyvät tutkimuskysymyksittäin taulukosta 2.

Taulukko 2. Analysoidut tutkimukset (n=10) tutkimuskysymyksittäin.

Tutkimusongelma	Alkuperäistutkimus	
Mitä vaikutuksia kotioloilla on nuoren syrjäytymiseen?	Alatupa ym. 2007	Notkola ym.2013
	Mustonen ym. 2013	Myrskylä, P. 2013
	Veijola, E. 2005	Ahola ym. 2009
	Tennilä. 2008	Kivelä ym. 2007
	Linnossuo. 2004	
Mitä vaikutuksia koululla on nuoren syrjäytymiseen?	Alatupa ym. 2007	Myrskylä, P. 2011
	Notkola ym. 2013	Veijola, E. 2005
	Niittymäki, T. 2005	Mustonen ym. 2013
	Ahola ym. 2009	Tennilä. 2008
	Kivelä ym. 2007	Linnossuo. 2004
Mitkä muut tekijät vaikuttavat nuoren syrjäytymiseen?	Alatupa ym. 2007	Niittymäki, T. 2005
	Notkola ym. 2013	Veijola, E. 2005
	Mustonen ym. 2013	Myrskylä, P. 2013
	Ahola ym. 2009	Tennilä. 2008
	Kivelä ym. 2007	Linnossuo. 2004

5.1 Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Nuorten syrjäytymiseen vaikuttivat kotioloista **vanhempien sosioekonomiset taustat, perheeseen liittyvät ongelmat, vanhemmuuden ongelmat, vanhempien terveysongelmat ja lapsen huostaanotto tai sijoittaminen.**

Vanhempien sosioekonomisista taustoista (Taulukko 3.) nuoren syrjäytymiseen vaikuttavat vanhempien sosioekonominen asema ja vanhempien koulutausta. Vanhempien sosioekonomiseen asemaan liittyy heikko sosiaalinen ja yhteiskunnallinen osallisuus ja asema. Vanhempien matala sosioekonominen tausta ja kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen pääoman vähäisyys ovat myös merkittäviä tekijöitä nuoren syrjäytymisessä. Vanhempien koulutaustasta vaikuttaa vanhempien, etenkin äidin, vähäinen koulutus.

Taulukko 3. Vanhempien sosioekonomisten taustojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Vanhempien heikko sosiaalinen asema Heikko yhteiskunnallisen osallisuus/asema Vanhempien matala sosioekonominen tausta Vähän kulttuurista, sosiaalista tai taloudellista pääomaa Vanhempien vähäinen koulutus (etenkin äidin)	Vanhempien sosioekonominen asema Vanhempien koulutausta	Vanhempien sosioekonomiset taustat	Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Vanhempien sosioekonomisista taustoista (Taulukko 4.) nuoren syrjäytymiseen vaikuttaa myös vanhempien työtausta ja perhemuotoon liittyvät tekijät. Vanhempien työttömyys vaikuttaa vahvasti nuoreen ja koko perheeseen. Perhemuotoon liittyvistä tekijöistä syrjäytymiseen vaikuttaa yksinhuoltajuus ja etenkin yksinhuoltajaäitien poikien ja yksinhuoltajaisien tyttärien syrjäytyminen on yleisempää. Perhetaustoista- tai muodoista myös uusperheys, isien kato, vanhempien avioero, huoltajan puute ja perheen suuri koko (yli 4 lasta) vaikuttavat syrjäytymiskehitykseen.

Taulukko 4. Vanhempien sosioekonomisten taustojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Vanhempien työttömyys Yksinhuoltajuus Yksinhuoltajaäitien poikien ja yh-isän tyttärien syrjäytyminen yleisempää Perhetausta/-muoto, uusperhe Isien kato Vanhempien avioero Huoltajan puute Perheen suuri koko (yli 4 lasta)	Vanhempien työtausta Perhemuotoon liittyvät tekijät	Vanhempien sosioekonomiset taustat	Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Perheeseen liittyvistä ongelmista (Taulukko 5.) syrjäytymiseen vaikuttaa taloudelliset ongelmat, asumismuoto, kodin ilmapiirin ongelmat ja kaltoinkohtelu. Taloudellisista ongelmista toimeentulo-ongelmat ja asumismuodoista asunnottomuus ja alhainen asumismuoto lisäävät riskiä syrjäytyä. Kodin ilmapiirin ongelmat, kuten huono suhde vanhempien kanssa, kodin huono ilmapiiri, perheen sisäiset ristiriidat, yksinäisyyden tunne ja kärjistyneet sosiaaliset ongelmat vaikuttavat nuoren yleiseen hyvinvointiin negatiivisesti. Nuori saattaa olla myös kokenut kaltoinkohtelua, kuten perheväkivaltaa tai lapsuudessa tapahtuneen hyväksikäytön, jotka jättävät arvet pitkäksi aikaa.

Taulukko 5. Perheeseen liittyvien ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Toimeentulo-ongelmat Asunnottomuus Alhainen asumismuoto Huono suhde vanhempiin Kodin huono ilmapiiri Perheen sisäiset ristiriidat Yksinäisyyden tunne Kärjistyneet sosiaaliset ongelmat Perheväkivalta Hyväksikäyttö lapsuudessa	Taloudelliset ongelmat Asumismuoto Kodin ilmapiirin ongelmat Kaltoinkohtelu	Perheeseen liittyvät ongelmat	Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Perheeseen liittyvistä ongelmista (Taulukko 6.) arjen ongelmat perheessä, kuten epäterveelliset elämäntavat ja epäsäännöllinen vuorokausirytmä vaikuttavat nuoren koulunkäyntiin ja yleiseen elämäntapaan. Kotikulttuurin ja syrjäytymisen periytyvyys ilmenevät kotona saatuina huonoina (toiminta)malleina, sekä työllistymisasenteena. Stressaavien tekijöiden ja ongelmien kertyminen on tyypillistä syrjäytymisessä. **Ongelmat vanhemmuudessa** (Taulukko 6.) ilmenevät puutteina vanhemmuudessa, sekä vanhempien puutteellisena elämäntapaan. Kodin ja lähiympäristön tarjoaman tuen, huolen ja rajojen puutteet, sekä vanhempien avuttomuus ja voimavarojen vähäisyys vaikuttavat negatiivisesti nuoren elämään. Joskus nuori voi joutua ottamaan perheessä vanhemman roolin. Vanhempien ongelmat omassa elämäntapaan vaikuttavat koko perheeseen.

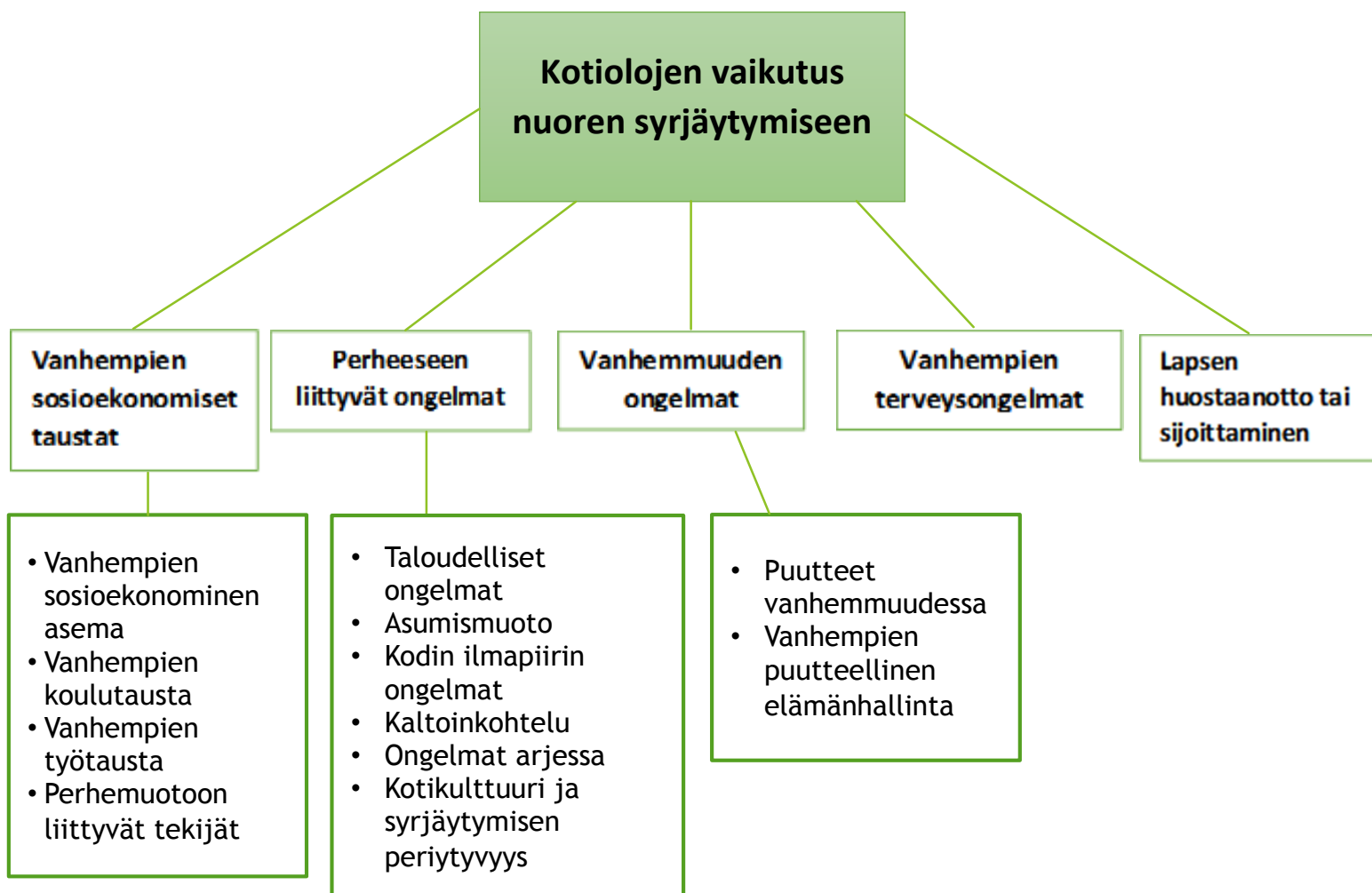
Taulukko 6. Perheeseen liittyvien ongelmien ja vanhemmuuden ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Epäterveelliset elämäntavat Epäsäännöllinen vuorokausirytmä Kotoa saadut huonot (toiminta)mallit Työllistymisasenne Syrjäytymisen periytyvyys Stressaavien tekijöiden ja ongelmien kertyminen Puutteet kodin/lähiympäristön tarjoamassa tuessa, huollessa ja rajoissa Vanhempien avuttomuus/voimavarojen vähäisyys Nuoren joutuminen vanhemman rooliin Vanhempien ongelmat omassa elämäntapaan	Ongelmat arjessa Kotikulttuuri ja syrjäytymisen periytyvyys Puutteet vanhemmuudessa Vanhempien puutteellinen elämäntapaan	Perheeseen liittyvät ongelmat Vanhemmuuden ongelmat	Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Vanhempien terveysongelmista (Taulukko 7.) vanhemman päihdeongelma (etenkin äidillä) tai liiallinen alkoholin käyttö ovat merkittäviä nuoren hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Vanhemman mielenterveysongelmat, krooniset mielisairaudet (etenkin äidillä) tai fyysiset terveysongelmat voivat myös osaltaan vaikuttaa lapsen syrjäytymiseen. **Lapsen huostaanotto tai sijoittaminen** (Taulukko 7.), lastensuojelutausta ja huono-osaisuus tulivat esiin tässä tutkimuksessa. Huomioitavaa ovat myös huostaanoton jälkivaikutukset, kuten asunnottomuus huostaanoton jälkeen ja huostaanotettujen lasten vaikeus saada työ- ja opiskelupaikkaa.

Taulukko 7. Vanhempien terveysongelmien ja lapsen huostaanoton tai sijoittamisen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Yläuokka	Pääluokka
Vanhemman päihdeongelma (etenkin äidillä) Vanhempien liiallinen alkoholin käyttö Vanhemman mielenterveysongelma Krooniset mielisairaudet (erityisesti äidillä) Fyysiset terveysongelmat Lapsen huostaanotto/ sijoittaminen Lastensuojelutausta Huono-osaisuus Asunnottomuus huostaanoton jälkeen Huostaanotettujen lasten työ- ja opiskelupaikan saanti vaikeaa.	Vanhempien terveysongelmat Lapsen huostaanotto tai sijoittaminen	Kotiolojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Kuvio 1. Kotilojen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

5.2 Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Nuoren syrjäytymiseen vaikuttivat koulussa **koulunkäyntiä hankaloittavat tekijät, koulujärjestelyjen vaikutus syrjäytymiseen, koulujärjestelmän vaikutus syrjäytymiseen, kouluasteiden nivelvaihe ja syrjäytymiseen vaikuttavat tekijät yhteishakuvaiheen jälkeen.**

Koulunkäyntiä hankaloittavista tekijöistä (Taulukko 8.) oppimisongelmat, kuten oppimis- ja käytöshäiriöt, keskittymisongelmat, koulu-uupuminen, ja syystä tai toisesta johtuva huono koulumenestys hankaloittavat koulunkäyntiä. Osalle tuottaa vaikeuksia koulun teoreettisuus. Motivaation puute koulunkäyntiin saattaa ilmetä poissaolojen kertymisenä tai alisuorittamisena. Nuorella voi olla ongelmia elämönhallinnassa, kuten hankaluuksia asioiden loppuun viemisessä, elämönhallinnan puutetta tai ongelmien kasaantumista.

Taulukko 8. Koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Oppimishäiriöt Käytöshäiriöt Keskittymisongelmat Koulu-uupuminen Huono koulumenestys Koulun teoreettisuus (tuottaa osalle ongelmia) Poissaolojen kertyminen Alisuorittaminen Motivaation puute Asioiden loppuun viemisen hankaluus Elämönhallinnan puute Ongelmien kasaantuminen	Oppimisongelmat Ongelmat elämönhallinnassa	Koulunkäyntiä hankaloittavat tekijät	Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Koulunkäyntiä hankaloittavista tekijöistä (Taulukko 9.) nousee esiin myös koulun ja koulutuksen kokeminen negatiivisena asiana, joka voi johtua kouluun sopeutumattomuudesta, viihtymättömyydestä, koulutuksellisesta ulkopuolisuudesta, lisääntyneistä ongelmista opettajien kanssa tai negatiivisesta asenteesta koulua ja koulutusta kohtaan. Maahanmuuttajuudesta johtuvat huono kielitaito ja sen vaikutus koulunkäyntiin luovat haasteita nuoren opiskeluun. Lisäksi kulttuurierot, sekä kodin ja koulun kulttuurien väliset ristiriidat voivat aiheuttaa hämmennystä nuoressa. Aina ei koulupudokkuudelle löydy erityistä syytä.

Taulukko 9. Koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Koulun sopeutumattomuus Koulussa viihtymättömyys Koulutuksellinen ulkopuolisuus Lisääntyneet ongelmat opettajien kanssa Negatiiviset asenteet koulua/koulutusta kohtaan Maahanmuuttajien huono kielitaito Maahanmuuttajien huonon kielitaidon vaikutus koulunkäyntiin Kulttuurierot Kodin ja koulun kulttuurien ristiriidat Koulupudokkuudelle ei erityistä syytä	Koulun ja koulutuksen kokeminen negatiivisena asiana Maahanmuuttajuus Ei selvää syytä	Koulunkäyntiä hankaloittavat tekijät	Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Koulujärjestelyjen vaikutus nuoren syrjäytymiseen (Taulukko 11.) näkyy puutteina ja haasteina nuoren henkilökohtaisessa tukemisessa ja ohjauksessa. Henkilökohtainen ohjaus voi olla liian vähäistä, eikä erityistarpeita aina huomioida tarpeeksi. Maahanmuuttajien ohjaus on liian vähäistä, ja ajoittain menestyvät oppilaat jäävät huomiotta. Nuorten aktivoinnissakin on omat haasteensa, joihin ei aina löydy tarvittavia keinoja. Rajanveto oppilailta vaatimisen ja tukemisen välillä on usein haastavaa. Liian myöhäinen tai vääränlainen suhtautuminen ongelmiin ilmenee liian myöhäisenä puuttumisena. Asioihin puuttumisen tulisi olla koko henkilökunnan vastuulla, eikä vain oppilashuoltohenkilöstön. Ongelmia ei myöskään pidä nähdä vain yksilöstä johtuvina.

Taulukko 11. Koulujärjestelyjen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen puute			Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen
Henkilökohtaisen ohjauksen vähäinen määrä			
Erytistarpeiden huomioimattomuus	Puutteet ja haasteet nuoren henkilökohtaisessa tukemisessa ja ohjauksessa		
Maahanmuuttajien ohjauksen vähäisyys		Koulujärjestelyjen vaikutus syrjäytymiseen	
Menestyvien oppilaiden huomiotta jättö			
Nuorten aktivoinnin haasteellisuus			
Rajanveto vaatimisen ja tukemisen välillä			
Liian myöhäinen puuttuminen	Liian myöhäinen tai vääränlainen suhtautuminen ongelmiin		
Asioihin puuttuminen koko henkilökunnan vastuulla			
Ongelmien näkeminen vain yksilöstä johtuvina			

Koulujärjestelyjen vaikutus syrjäytymiseen (Taulukko 12.) näkyy myös ongelmina tukitoimien saatavuudessa, auttamisen keinojen puutteena, resurssien ja tiedon puutteena, oppilashuoltohenkilöstön vähäisinä resursseina ja oppilashuoltopalveluiden riittämättömyytenä. Maahanmuuttajien toisen asteen koulutusta hankaloittaa kielellisen tukijärjestelmän puute. Syrjäytymistä ehkäisevät hankkeet jäävät usein projektiluontoisiksi. Kerhotoiminta kouluissa vaikuttaa koulupudokkuutta ehkäisevästi, mutta tukioppilastoiminnan vaikutus syrjäytymisen ehkäisyssä jakaa mielipiteitä. Ongelmat ja puutteet yhteistyössä eri tahojen, esimerkiksi sosiaalitoimen kanssa ovat kouluissa ilmeneviä ongelmia. Myös vastuun jakamisessa ja tiedonkulussa eri tahojen välillä on puutteita. Koulun ja kodin välinen yhteydenpito jää usein vähäiseksi.

Taulukko 12. Koulujärjestelyjen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Yläluokka	Pääluokka
Ongelmat tukitoimien saatavuudessa		Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen
Auttamisen keinojen puute		
Resurssien ja tiedon puute		
Oppilashuoltohenkilöstön vähäiset resurssit		
Oppilashuoltopalveluiden riittämättömyys		
Toisen asteen koulutuspaikkojen kielellisen tuen puute maahanmuuttajille		
Syrjäytymistä ehkäisevien hankkeiden jääminen projektiluontoisiksi		
Kerhotoiminnan vaikutus		
Tukioppilastoiminnan vaikutus		
Ongelmat ja puutteet yhteistyössä eri tahojen, esim. sosiaalitoimen kanssa		
Puutteet vastuun jakamisessa/tiedonkulussa eri tahojen välillä		
Koulun ja kodin välisen yhteydenpidon vähäisyys		
	Koulu- järjestelyjen vaikutus syrjäyty- miseen	

Koulujärjestelmä vaikuttaa nuoren syrjäytymiseen (Taulukko 13.) oppilasmäärien, erityisen tuen tarpeen, sekä opiskelupaikan muutoksien kautta. Suuret oppilasmäärät koulussa, sekä suuret luokkakoot voivat aiheuttaa sen, ettei nuori saa tarpeeksi yksilöllistä huomiota. Erityisluokkalaisuus voi vaikuttaa nuoreen vielä yhteishakuvaiheessakin. Muutokset opiskelupaikassa, esimerkiksi koulun- tai luokan vaihdon vuoksi vaikuttavat nuoreen yksilöllisesti. Huomioitavaa on myös alueellisen koulutustarjonnan vaihtelu, joka vaikuttaa nuoren yhteishakuvalintoihin.

Taulukko 13. Koulujärjestelmän vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Suuret oppilasmäärät koulussa Suuret luokkakoot Erityisluokkalaisuuden vaikutus Koulun ja/tai luokan vaihto Alueellinen koulutustarjonta vaihtelee	Oppilasmäärät Erityisen tuen tarve Muutokset opiskelupaikassa	Koulujärjestelmän vaikutus syrjäytymiseen	Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Kouluasteiden nivelvaiheessa (Taulukko 14.) toisen asteen koulutukseen hakemattomuudelle ilmeneviä syitä ovat se, ettei nuori saa päättötodistusta, käy uudestaan 9. luokan, menee peruskoulun lisäopetukseen tai hakeutuu muuhun koulutukseen. Myöhästyminen hausta tai sen unohtaminen, kavereiden koulutukseen hakemattomuus, sekä liian huono todistus ja arvosanat ovat myös syitä koulutukseen hakemattomuudelle. Nuoret saattavat kokea myös tiedon puutetta koulutusmahdollisuuksiin liittyen ja osalla on epäselvät tulevaisuuden suunnitelmat, eivätkä tiedä minne hakea. Kiinnostuksen ja uskon puute, lannistuminen, kielitestin läpäisemättömyys, halu mennä töihin, koulutuksen kokeminen kalliina vaihtoehtona tai se, ettei nuori halua muuttaa kotipaikkakunnalta, vaikuttavat myös osaltaan hakemattomuuteen. Osalla nuorista esteenä voi olla terveydelliset tai muut syyt.

Taulukko 14. Kouluasteiden nivelvaiheen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Ei saa päättötodistusta/ 9.luokan käynti uudelleen/ menee peruskoulun lisäopetukseen Muuhun koulutukseen hakeutuminen Myöhästyminen hausta/ unohtaminen Kaveritkaan eivät hae koulutukseen Liian huono todistus/arvosanat Tiedon puute liittyen koulutusmahdollisuuksiin Epäselvät tulevaisuuden suunnitelmat/ei tiedä minne hakea Kiinnostuksen ja uskon puute Lannistuminen Kielitestin läpäisemättömyys Halu mennä töihin Koulutus kallis vaihtoehto Ei halua muuttaa kotipaikkakunnalta Terveydelliset syyt Muu syy	Syitä toiseen asteen koulutukseen hakemattomuudelle	Kouluasteiden nivelvaihe	Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Kouluasteiden nivelvaiheessa (Taulukko 15.) ilmeneviä syitä toisen asteen koulutuspaikan vastaanottamattomuudelle ovat halu nostaa numeroita, kokemus, ettei ala ole sittenkään itselle sopiva tai kiinnostuksen kohteen muuttuminen. Sijaintitekijätkin vaikuttavat paikan vastaanottamattomuuteen, koulu voi olla huonolla sijainnilla, tai sillä voi olla huono maine, ympäristö tai viihtyvyys.

Taulukko 15. Kouluasteiden nivelvaiheen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

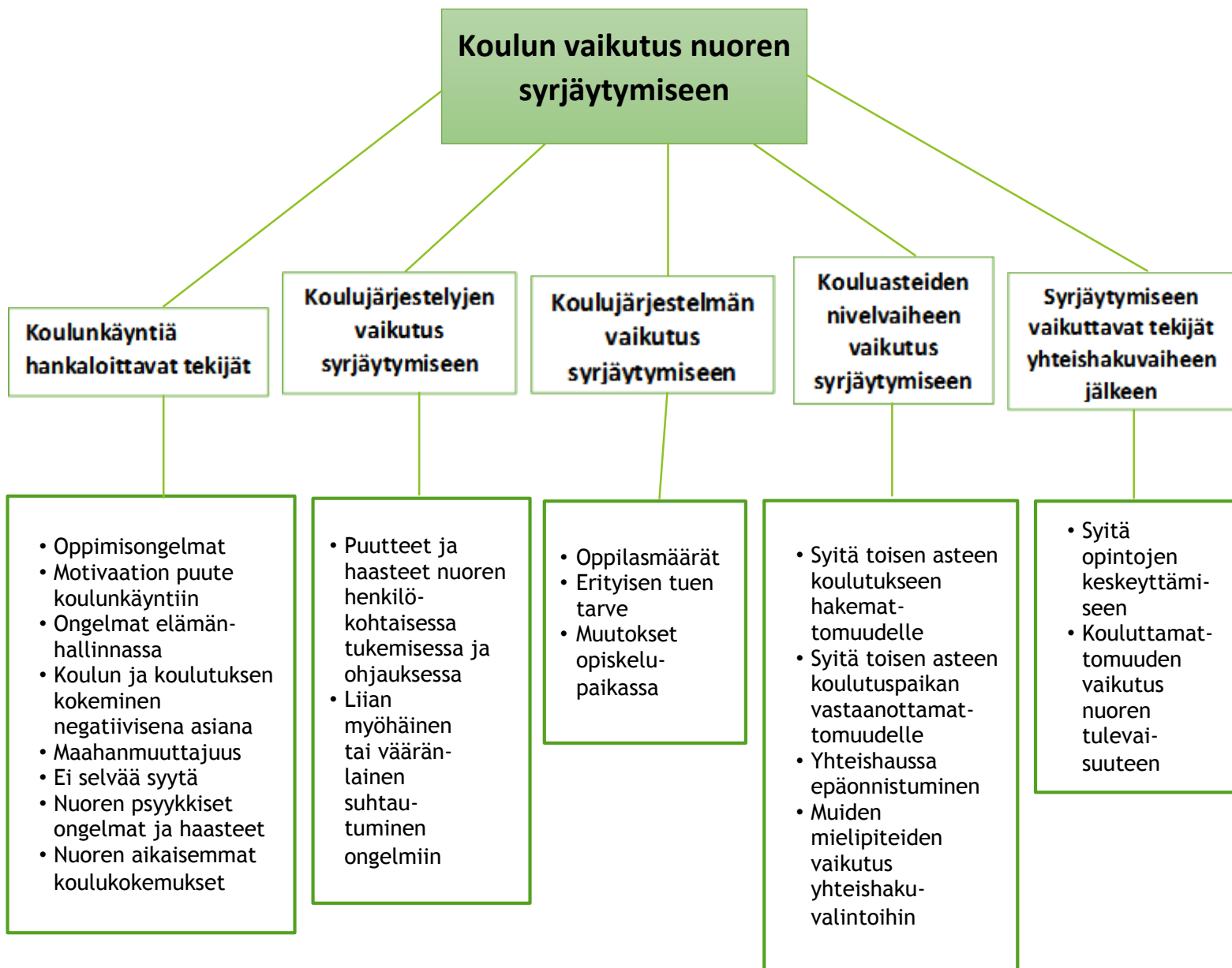
Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Halu nostaa numeroita Ala ei sittenkään sopiva Kiinnostuksen kohde muuttunut Huono sijainti Koulun huono maine Huono ympäristö/viihtyvyys	Syitä toiseen asteen koulutuspaikan vastaanottamattomuudelle	Kouluasteiden nivelvaihe	Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Syrjäytymiseen vaikuttavat tekijät yhteishakuvaiheen jälkeen (Taulukko 17.) liittyvät opintojen keskeyttämiseen. Syitä tähän ovat väärä ala-valinta, kiinnostuksen puute tai poissaolot. Aina koulutus ei vastaa nuoren omia odotuksia tai nuori kokee tutkinnon liian pitkäksi. Osalla on vääristynyt kuva ammatillisista opinnoista ja osa taas ei sopeudu lukioon. Elämäntilanne, psyykkiset ongelmat ja masennus voivat myös aiheuttaa keskeyttämisen. Jotkut nuorista haluavatkin töihin, ja jotkut taas kokevat koulun olevan liian kaukana, eivätkä sen takia jaksaa jatkaa opintoja. Kouluttamattomuuden vaikutukset nuoren tulevaisuuteen ovat moniulotteiset. Osa oppilaista jää heti jälkiohjauksen ulkopuolelle. Ilman koulutusta työmahdollisuudet taas ovat vähäiset. Toisaalta ilman koulutusta nuori ei välttämättä edes kelpaa joillekin työmarkkinoille. Mitä kauemmin nuori on poissa koulusta, sitä enemmän syrjäytymisriski kasvaa. Vuoden poissaolon vaikutus peruskoulun päättämisestä lisää riskiä selvästi.

Taulukko 17. Syrjäytymiseen vaikuttavat tekijät yhteishakuvaiheen jälkeen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Väärä ala-valinta Kiinnostuksen puute Poissaolot Koulutus ei vastannut odotuksia Tutkinnon kokeminen liian pitkänä Vääristynyt käsitys ammatillisista opinnoista Sopimattomuus lukioon Elämäntilanne Omat psyykkiset ongelmat Masennus Halu töihin Koulu liian kaukana Jälkiohjauksen ulkopuolelle jääminen Työmahdollisuuksien vähäisyys ilman koulutusta Kelpaamattomuus työmarkkinoille Vuoden poissaolon vaikutus peruskoulun päättämisestä	Syitä opintojen keskeyttämiseen Kouluttamattomuuden vaikutus nuoren tulevaisuuteen	Syrjäytymiseen vaikuttavat tekijät yhteishakuvaiheen jälkeen	Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Kuvio 2. Koulun vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

5.3 Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Nuoren syrjäytymiseen vaikuttivat muista tekijöistä **yksilön ominaisuudet, maahanmuuttajuus ja muihin etnisiin ryhmiin kuuluminen, nuoren sosioekonomisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen, nuoren terveysongelmat, nuoren psykiatrinen asiakkuus ja ongelmat hoidossa, sosiaalisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen, syrjäytymisen kierre ja ongelmat palvelu- ja tukiverkostossa, sekä nyky-yhteiskunnassa.**

Yksilön ominaisuuksista (Taulukko 18.) syrjäytymiseen vaikuttavat psyykkiseen tasapainoon liittyvät ongelmat. Näitä ovat heikko psykososiaalinen tilanne, kykenemättömyys osallistua esimerkiksi työhön tai koulutukseen, lyhytjänteinen tai puuttuva elämänsuunnittelu- tai hallinta, käyttäytymishäiriöt, itsetuntemuksen- ja luottamuksen puute, väärä rooli ja minäkuva, turvattomuuden tunne, kykenemättömyys käsitellä vapautta ja voimavarojen, kykyjen tai asenteen puute asioiden loppuunviemisessä.

Taulukko 18. Yksilön ominaisuuksien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Heikko psykososiaalinen tilanne Kykenemättömyys osallistua esim. työhön tai koulutukseen Lyhytjänteinen / puuttuva elämänsuunnittelu- tai hallinta Käyttäytymishäiriöt Itsetuntemuksen- ja luottamuksen puute Väärä rooli ja minäkuva Turvattomuuden tunne Kykenemättömyys käsitellä vapautta Voimavarojen/kykyjen/ asenteen puute asioiden loppuun viemisessä	Psyykkiseen tasapainoon liittyvät ongelmat	Yksilön ominaisuudet	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Yksilön ominaisuudet (Taulukko 19.) ilmenevät myös yksilöllisten luonteenpiirteiden ja opittujen käyttäytymismallien vaikutuksena, jotka taas näkyvät nuoren, etenkin poikien temperamenttisuutena tai yleisenä passiivisuutena, nöyryyden ja kohtuuden puutteena, sopeutumattomuutena, kyvyttömyytenä tai haluttomuutena kunnioittaa erilaisuutta, itsekurin puutteena, päämäärättömyytenä, vastuuttomuutena itsestä tai muista, heikkolahjaisuutena ja yhteisön normien vastustamisena tai kykenemättömyytenä seurata niitä. Jotkut nuoret ovat yksinkertaisesti omaksuneet tietyn ”elämänasenteen”, jonka vuoksi esimerkiksi koulun loppuun käymisessä on suuria vaikeuksia.

Taulukko 19. Yksilön ominaisuuksien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Temperamentti (pojat) Yleinen passiivisuus Nöyryyden ja kohtuuden puute, sopeutumattomuus Ei kykyä/halua kunnioittaa erilaisuutta Itsekurin puute Päämäärättömyys Vastuuttomuus (itsestä ja muista) Heikkolahjaisuus Yhteisön normien vastustus / kykenemättömyys seurata niitä Tietyn ”elämänasenteen” omaksuminen	Yksilöllisten luonteenpiirteiden tai opittujen käyttäytymismallien vaikutus	Yksilön ominaisuudet	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Maahanmuuttajuuden ja muihin etnisiin ryhmiin kuulumisen (Taulukko 20.) vaikutus syrjäytymiseen ilmenee suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumisen haasteina. Kieli- ja kulttuuritekijät, suomalaisen ja entisen kotimaan kulttuurien väliset ristiriidat, vanhempien kieliongelmat ja puutteellinen kotouttamistoiminta luovat omat ongelmansa. Maahanmuuttajuus vaikuttaa myös koulun- ja työssäkäyntiin. Maahanmuuttajien työttömyys on ongelma ja opiskelupaikan saaminenkin on monesti haastavaa. Lapsettomat maahanmuuttajat vailla työ- tai opiskelupaikkaa ovat erityinen riskiryhmänsä. Työnantajien ennakkoluulot vaikeuttavat usein työllistymistä

Taulukko 20. Maahanmuuttajuuden ja muihin etnisiin ryhmiin kuulumisen vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Maahanmuuttajuus ja muut etniset ryhmät			Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen
Maahanmuuttajien sopeutuminen			
Kieli- ja kulttuuritekijät	Suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen		
Suomalaisen ja entisen kotimaan kulttuurien väliset ristiriidat			
Vanhempien kieliongelmat		Maahanmuuttajuus ja muihin etnisiin ryhmiin kuuluminen	
Kotouttamistoiminta puutteellista			
Maahanmuuttajien työttömyys ja opiskelupaikan saaminen	Maahanmuuttajuuden vaikutus koulun- ja työssäkäyntiin		
Lapsettomat maahanmuuttajat vailla työ- ja opiskelupaikkaa			
Työnantajien ennakkoluulot			

Nuoren sosioekonomisia tekijöitä (Taulukko 21.) tarkasteltaessa esiin nousee heikon sosioekonomisen aseman, sekä asumismuodon ja asuinalueen vaikutus syrjäytymiseen. Asunnottomuus kertoo usein vakavasta syrjäytymisestä ja alhainen asumismuoto ovat riskiä. Tiheään asutulla asuinalueella eivät avoimet opiskelupaikat aina kohtaa hakijoiden määrän kanssa, eivätkä kaikki nuoret tällöin halua lähteä muualle opiskelemaan. Myös alueelliset erot ja tekijät nousevat esiin nuorten hyvinvointikertomuksissa. Taloudellisista tekijöistä huono taloudellinen tilanne ja tuloköyhyys lisäävät nuoren ahdinkoa. Työttömyys ja työelämän ongelmat ilmenevät työmarkkinoilta poisjäämisinä. Työttömyys vaikuttaa myös fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Osa-aikatyön yhteys rötöstelyyn on myös huomioonotettava asia.

Taulukko 21. Nuorten sosioekonomisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Heikko sosioekonominen asema Asunnottomuus/alhainen asumistaso Tiheään asuttu asuinalue Alueelliset erot ja tekijät Huono taloudellinen tilanne Tuloköyhyys Työmarkkinoilta poisjääminen Työttömyyden vaikutus fyysiseen/psyykkiseen hyvinvointiin Osa-aika työn yhteys rötöstelyyn	Sosioekonomisen asema Asumismuoto ja asuinalue Taloudelliset tekijät Työttömyys ja työelämän ongelmat	Nuoren sosioekonomisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Nuoren terveysongelmat (Taulukko 22.), kuten pitkäaikaissairaus, fyysiset (terveys)ongelmat ja kehitysvammaisuus vaikeuttavat usein normaalia elämäntapaa. Päihteidenkäyttö ja päihdeongelmat (erityisesti pojilla), sekä mielenterveysongelmat ja masentuneisuus lisäävät merkittävästi syrjäytymisen riskiä.

Taulukko 22. Nuoren terveysongelmien vaikutus syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Yläluokka	Päälukko
Pitkäaikaissairaus Fyysiset (terveys)ongelmat Kehitysvammaisuus Päihteiden käyttö/ päihdeongelma (pojat) Mielenterveyden ongelmat Masentuneisuus	Nuoren terveys- ongelmat	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Nuoren psykiatrinen asiakkuus ja ongelmat hoidossa (Taulukko 23.) näkyvät aikaisempana psykiatrisena asiakkuustaustana lasten- tai nuorisopsykiatrialla tai asiakkuutena jollain mielenterveyssektorilla. Ongelmat lääkityksessä johtuvat lääkkeiden satunnaisessa syömisessä. Haasteet ja puutteet psykiatrisessa hoitosuhteessa näkyvät siten, että nuorella voi olla mielialälääkitys, muttei toimivaa hoitosuhdetta, jolloin kokonaisvaltainen hoito ei toteudu. Toisaalta nuorille on vaikeaa kiinnittyä mielenterveyspalveluihin. Nuorten naisten kiinnittyminen avomielenterveyssektoreille ja eri sektoreille yhtä aikaa on nuoria miehiä parempaa.

Taulukko 23. Nuoren psykiatrisen asiakkuuden ja hoidon ongelmien vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Lasten-tai nuorisopsykiatrian asiakkuustausta Asiakkuus jollain mt-sektorilla Lääkkeiden syönti satunnaista Mielialälääkitys, muttei toimivaa hoitosuhdetta Kiinnittyminen mtpalveluihin vaikeaa Nuorten naisten kiinnittyminen mtpalveluihin ja eri sektoreille yhtä aikaa parempaa	Aikaisempi psykiatrinen asiakkuustausta Ongelmat lääkityksessä Haasteet ja puutteet psykiatrisessa hoitosuhteessa	Nuoren psykiatrinen asiakkuus ja ongelmat hoidossa	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen

Sosiaaliset tekijät (Taulukko 24.) käsittävät sosiaalisten suhteiden vaikutuksen syrjäytymiseen. Sosiaalisissa suhteissa voi ilmetä ihmissuhdeongelmia tai yksinäisyyttä. Perheettömyys ja yksinhuoltajuus lisäävät riskiä syrjäytyä. Parisuhteesta eroaminen, läheisen ystävän menetys tai läheisen kuolema ovat raskaita vaiheita nuoren elämässä. Raskauden ja äitiyden vaikutus nuoren elämänsäntakuun voidaan nähdä joko haittaavana tai edistävänä tekijänä.

Taulukko 24. Sosiaalisten tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Ihmissuhdeongelmat	Sosiaaliset suhteet	Sosiaalisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen
Yksinäisyys (yksinasujat)			
Perheettömyys			
Yksinhuoltajuus			
Parisuhteesta eroaminen			
Läheisen ystävän menetys			
Läheisen kuolema			
Raskauden/äitiyden vaikutus elämänsäntakuun			

Sosiaalsiin tekijöihin (Taulukko 25.) liittyy myös sosiaaliset ongelmat, kuten epäsosiaalisuus, sosiaaliset vaikeudet, ”vääränlainen” sosiaalistuminen, itsenäistymisen vaikeudet, sekä riippuvuus perheestä, ystävistä tai vanhoista kuvioista ovat nuoren sosiaalista elämää varjostavia tekijöitä. Osalla nuorista ilmenee ennakkoluuloisuutta erilaisia ihmisiä tai elämäntapoja kohtaan. Kun tietokone korvaa aidot sosiaaliset kontaktit, on nuorella suuri riski syrjäytyä normaalista sosiaalisesta elämästä.

Taulukko 25. Sosiaalisten tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

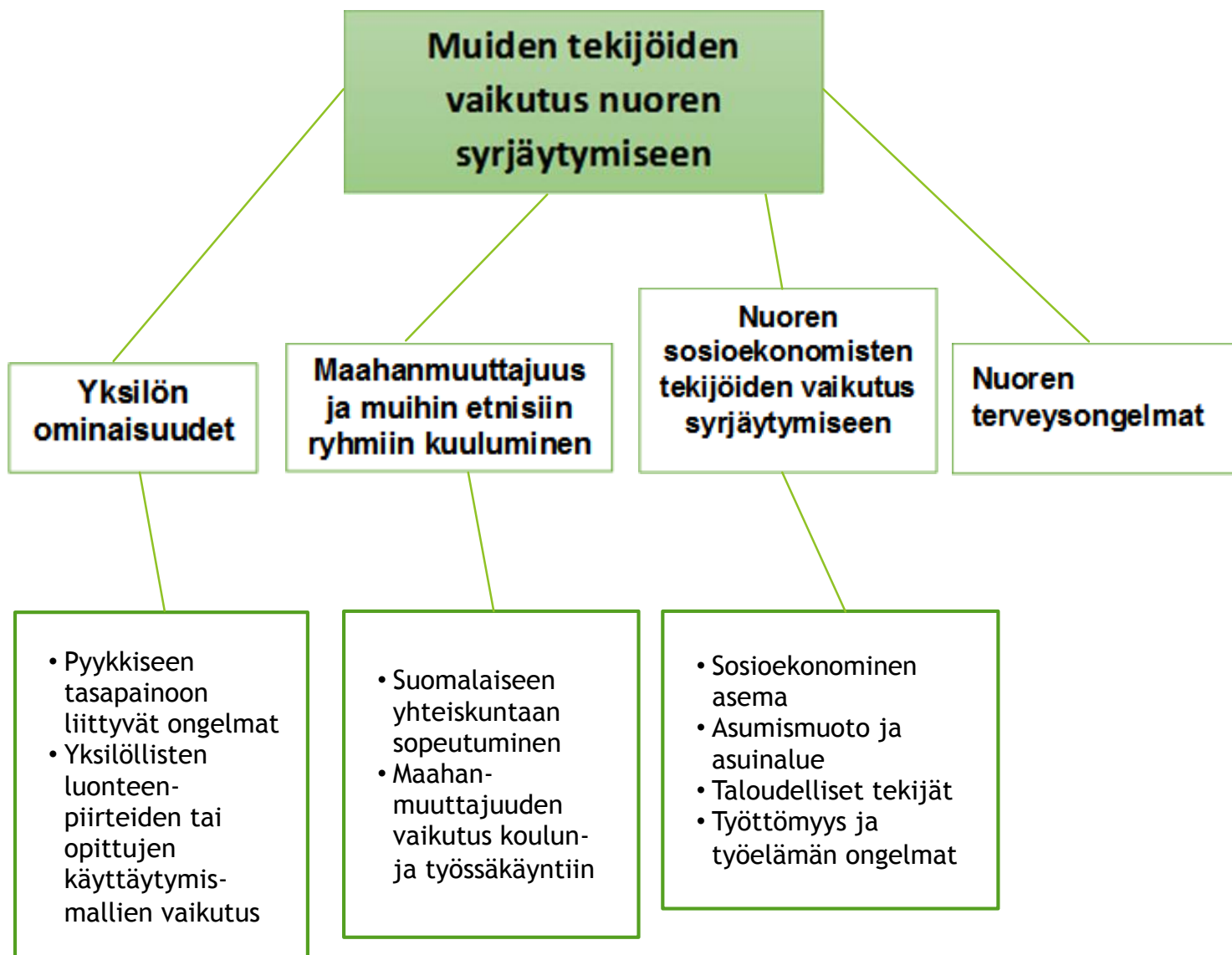
Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Epäsosiaalisuus Sosiaaliset vaikeudet ”Vääränlainen” sosiaalistuminen Itsenäistymisen vaikeudet Riippuvuus perheestä/ ystävistä/ vanhoista kuvioista Ennakkoluuloisuus erilaisia ihmisiä ja elämäntapoja kohtaan Tietokone korvaa aidot sosiaaliset kontaktit	Sosiaaliset ongelmat	Sosiaalisten tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen	Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymi- seen

Syrjäytymisen kierteen (Taulukko 26.) alkaessa saattaa rikollisuus astua nuoren elämään. Pahoinpitelyrikokset lisääntyvät syrjäytymisen myötä. Nuoren passiivisuudesta kertoo harrastusten puute, liikkumattomuus, kotiin jämähtäminen, sekä kavereiden kanssa hengailu. Syrjäytymisessä on tyypillistä ongelmien kasaantuminen ja usein nuorella on jo valmiiksi huonot lähtökohdat elämään. Huono-osaisuuden lisääntyminen, tilanteeseen tyytyminen, moniongelmaisuus etenkin naisilla, epäonnistumiset ja epäsuotuisat olosuhteet ja johtavat nuoren usein syrjäytymisen kierteeseen.

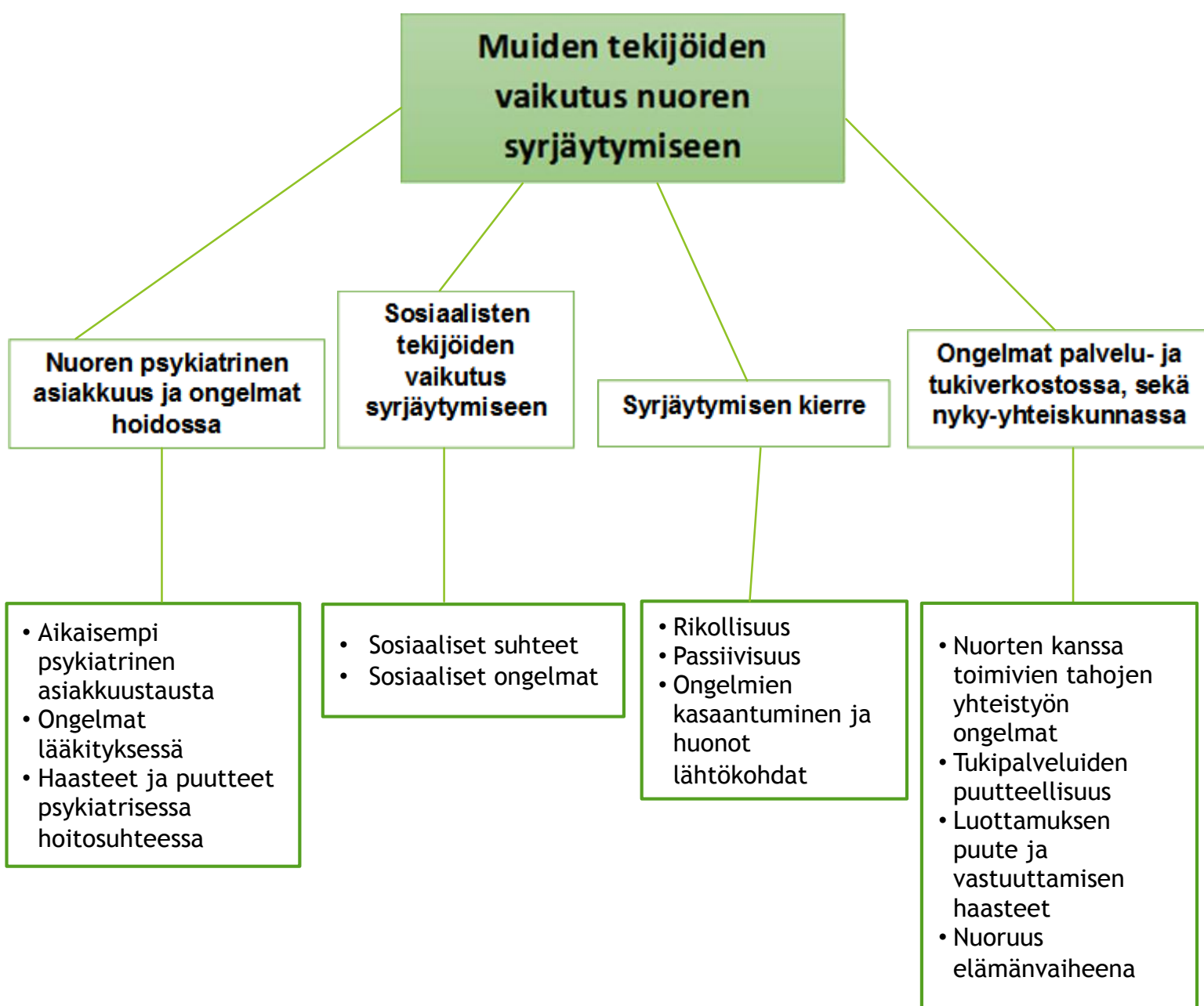
Taulukko 26. Syrjäytymisen kierteeseen joutuminen.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Rikollisuus	Rikollisuus		Muiden tekijöiden vaikutus syrjäytymiseen
Pahoinpitelyrikokset			
Harrastusten puute	Passiivisuus		
Liikkumattomuus			
Kotiin jämähtäminen, kavereiden kanssa hengailu		Syrjäytymisen kierre	
Huono-osaisuuden lisääntyminen			
Tilanteeseen tyytyminen	Ongelmien kasaantuminen ja huonot lähtökohdat		
Moniongelmaisuus (etenkin nuoret naiset)			
Epäonnistumiset			
Epäsuotuisat olosuhteet			

Kuvio 3. Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

Kuvio 4. Muiden tekijöiden vaikutus nuoren syrjäytymiseen.

6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Systemaattista kirjallisuuskatsausta kuvataan vaativaksi prosessiksi. Työn luotettavuutta lisää huolellisen tutkimussuunnitelman ja tutkimuskysymysten tekeminen. (Johansson ym. 2007, 55.) Tutkimussuunnitelma valmistui keväällä 2014. Tutkimuskysymykset asetettiin niin, että pyrittiin tuomaan mahdollisimman kattavasti tietoa syrjäytymisenprosessin eri tekijöistä.

Systemaattista kirjallisuuskatsausta aineistonkeruumenetelmänä käytettäessä tulee jokaista työvaihetta tarkastella kriittisesti. Tämän avulla pystytään arvioimaan, kuinka luotettavaa saatu tieto on. Työn luotettavuutta lisätään kirjaamalla kaikki vaiheet huolellisesti ylös. (Johansson ym. 2007, 53- 55, 62.) Opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa oltiin kriittisiä ja huolellisia, ja kaikki työvaiheet kirjattiin muistiin paperille. Opinnäytetyöntekijät olivat kokemattomia systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemisessä, mutta tutkimusmenetelmään perehdyttiin huolellisesti.

Abstrakteja ja tutkimuksia seulomassa tulisi olla vähintään kaksi itsenäisesti toimivaa tutkijaa. Kahden tutkijan työ vähentää virheitä. Tutkijat saattavat päätyä erilaisiin tuloksiin, kun tutkimuksia valitaan kirjallisuuskatsaukseen. Tutkijat keskustelevat eroavista valinnoista ja päätyvät, joko hylkäämään tutkimuksen, ottamaan yhteyttä tutkimuksen tekijään ja selvittämään epäselvät seikat tutkimuksesta tai sisällyttämään tutkimus kirjallisuuskatsaukseen ja tarkastelemaan sen laatua lopullisissa tuloksissa. (Johansson ym. 2007, 51.) Opinnäytetyöntekijöitä oli kaksi, mikä lisää työn luotettavuutta. Aineiston valinnassa oltiin yksimielisiä. Yhteistyön tuloksena syntyi uusia ajatuksia, erilaisia näkökulmia ja tarkkaa jälkeä.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen alkuperäistutkimusten laadun arvioinnilla pyritään lisäämään kirjallisuuskatsauksen yleistä luotettavuutta. Laadun arvioinnissa päätetään myös minimilaatutaso, joka mukaan valituilta tutkimuksilta vaaditaan. (Johansson ym. 2007, 101.) Alkuperäistutkimukset valittiin jo aiemmin laadittujen sisäänottokriteereiden avulla, ja niiden tuli vastata asetettuihin

tutkimusongelmiin. Opinnäytetyössä käytettiin vain tutkittua tietoa, kuten väitöskirjoja ja muita alkuperäistutkimuksia, analyysijä tai raportteja. Alkuperäistutkimusten valinnassa ja analyysin tuloksissa oltiin yksimielisiä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yksi yleinen luotettavuuden arvioinnin kriteereistä on uskottavuus. Uskottavuus edellyttää, että tulokset on kuvattu niin selkeästi, että lukija voi ymmärtää, miten analyysi on tehty, ja mitkä ovat tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160.) Tämän opinnäytetyön tulokset ja analyysin eteneminen on kuvattu sekä tarkasti, että loogisesti taulukointia avuksi käyttäen.

Toinen yleisesti käytetty kriteeri luotettavuuden arvioinnille on siirrettävyys. Siirrettävyys varmistetaan huolellisen tutkimuskontekstin kuvauksella, osallistujien valinnan ja taustojen selvittämisellä, sekä aineiston keruun ja analyysin tarkalla kuvauksella. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160.) Opinnäytetyössä käytettiin hyväksi aikaisempaa tutkimustietoa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteiden mukaisesti. Tutkimusaineiston haku- ja valintaprosessi, sekä analyysin eteneminen kuvattiin selkeästi ja rehellisesti. Lukijan on mahdollista löytää sisällönanalyysissä muodostetut pelkistetyt ilmaisut alkuperäisessä muodossaan valituista tutkimuksista, sillä tutkimuksista on tehty taulukko tutkimusongelmiin vastaavuuden mukaan. (Taulukko 2). Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Myös analyysistä on tehty taulukot.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä usein puhutaan sulkeistamisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija on tietoinen omista ennakko-oletuksistaan tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tutkijan tulee koko prosessin ajan edetä niin, etteivät nämä ennakko-oletukset ohjaa tutkimusta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 165- 166.) Opinnäytetyöntekijöillä oli joitain ennakko-oletuksia tuloksista, mutta opinnäytetyötä ohjasi vain löydetty tieto, ei oletukset.

Hyvien tutkimuskäytänteiden noudattaminen opinnäytetyössä edellyttää luotettavuutta ja uskottavuutta. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkimuksen suunnittelua, toteutusta sekä raportointia yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta

2012- 2014.) Hyvässä tieteellisessä käytännössä noudatetaan tieteellisiä toimintatapoja; rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta, sekä käytetään tieteellisesti ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus-, arviointi- ja raportointi- menetelmiä. Hyvässä tieteellisessä käytännössä otetaan huomioon muiden tutkijoiden työt ja annetaan niille oikea arvo. (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 364.) Opinnäytetyössä ei tullut ilmi selkeitä eettisiä ongelmia, sillä siinä hyödynnetään jo valmiiksi tutkittua tietoa. Käytetyt tutkimukset ovat luotettavia ja tutkimusten tekijät alan asiantuntijoita. Tutkimusraportissa kuvattiin kaikki tutkimuksen vaiheet alusta loppuun tarkasti, mikä lisää eettisyyttä.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset jaetaan kahteen pääluokkaan: piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja vilppiin tieteellisessä käytännössä. Piittaamattomuutta voi olla myös muiden tutkijoiden osuuden vähättely ja puutteelliset viittaukset aiempiin tutkimuksiin, tulosten puutteellinen ja huolimaton kirjaaminen sekä samojen tulosten julkaiseminen useita kertoja uusina. Vilppi saattaa ilmetä havaintojen vääristelynä, sepittämisenä, luvattomana lainaamisena tai anastamisena. (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 362–364.) Opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä, eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Muiden tutkijoiden töihin viitattaessa on käytetty lähdeviitteitä ja käytetty materiaali on kirjattu lähdeluetteloon oikein. Tutkimustulokset ja havainnot on raportoitu avoimesti ja vääristelemättä.

Eettisestä näkökulmasta keskeistä on, että analyysi tehdään tieteellisesti luotettavasti ja hyödyntämällä koko kerättyä aineistoa. Ennakoasenteesta johtuva vääristymä ei välttämättä ole tutkijalle tietoinen virhelähde. Tutkijalla saattaa olla asenteita, odotuksia tai myös epäilyjä tutkimaansa asiaa kohtaan. Tärkeää on tunnistaa nämä ennakoasenteet sekä pyrkiä vapautumaan niistä. Tutkijan tietoisesti muuttaessa aineistoja ja tuloksia on kyseessä suuri tietoinen väärennys. Tähän myös luetaan aikaisemman tutkimuksen plagiointi (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 361–371.) Kerätty aineisto hyödynnettiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Opinnäytetyöntekijöiden mahdollisten ennako-oletusten ei annettu vaikuttaa tutkimuksen tekemiseen. Käytettyjen tutkimusten aineisto on raportoitu vääristelemättä, mutta muokattuna plagioinnin välttämiseksi.

Opinnäytetyö lähetettiin Urkund- plagiointitunnistusjärjestelmään mahdollisen plagioinnin tunnistamiseksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Nuorten syrjäytyminen on vaikeaselkoinen ja moniulotteinen kokonaisuus. Syrjäytymisen kannalta kriittisimpiä elämänvaiheita ovat koulutuksen nivelvaiheet ja muut elämän siirtymävaiheet, jolloin nuoren tukemiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Syrjäytymisen ehkäisy on osoittautunut haastavaksi tehtäväksi, ja tällä hetkellä julkisen sektorin palveluiden tuottaminen on koordinoimatonta. Avun tarpeessa oleva nuori joutuu asioimaan usealla luukulla, ja koska kynnyks palveluihin on liian korkealla tai sopivaa palvelua ei oikeaan aikaan löydy, hän ei tule autetuksi. (Notkola ym. 2013.) Vuonna 2010 syrjäytyneitä, 15–29- vuotiaita nuoria oli 51300. Syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työelämän ja opiskelun ulkopuolella olevat nuoret, joilla ei ole peruskoulutuksen lisäksi muuta koulutusta. (Myrskylä 2012.) Nuorten syrjäytyminen valittiin aiheeksi sen ajankohtaisuuden ja tutkijoiden oman mielenkiinnon vuoksi. Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää systemaattisella kirjallisuuskatsauksella syrjäytymisvaarassa olevien nuorten taustatekijöitä. Tavoite on tuottaa tietoa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi.

Tutkimuksen avulla koottiin nuorten syrjäytymisen taustalla olevia tekijöitä yhteen syrjäytymisen ehkäisyn tueksi. Tutkimuksessa nuorilla tarkoitetaan 15–29- vuotiaita, mikä on yleisesti syrjäytymistutkimuksissa esiin nouseva ikäryhmä. Valitut alkuperäistutkimukset vastasivat asetettuihin tutkimusongelmiin yksityiskohtaisesti ja monipuolisesti. Tutkimuskysymykset jaettiin kotiolojen, koulun ja muiden tekijöiden vaikutukseen syrjäytymisessä. Kotiolojen ja koulun merkitys nousi esiin lähes jokaisessa tutkimuksessa, jonka vuoksi ne päätettiin jakaa kahdeksi erilliseksi tutkimusongelmaksi.

Nuorten syrjäytymisestä löytyy kyllä aikaisempaa tietoa, mutta kaikkia syrjäytymisen taustatekijöitä kokoavia tutkimuksia ei juurikaan ole. Esimerkiksi koulun vaikutuksesta syrjäytymiseen on paljon tutkimuksia, mutta niissä ei välttämättä oteta kantaa muihin syrjäytymiseen liittyviin tekijöihin. Aiheen tutkiminen esimerkiksi haastattelumenetelmällä taas olisi ollut eettisesti haastavaa. Sisällönanalyysiä käyttämällä saatiin valittujen alkuperäistutkimusten

tulokset koottua selkeästi taulukoihin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin systemaattista kirjallisuuskatsausta, koska opinnäytetyössä haluttiin koota aikaisempia tutkimusmateriaaleja yhteen.

Tutkimuskysymyksiin pyrittiin vastaamaan mahdollisimman objektiivisesti ja kattavasti, mutta kuitenkin selkeästi. Analysoitavista tutkimuksista löytyi tutkimuskysymyksiin merkittävää aineistoa. Selvitettäessä kotilojen vaikutusta syrjäytymiseen, nousivat vanhempien sosioekonomisen taustan, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden periytyvyyden, vanhempien terveysongelmien ja huostaanoton merkitys vahvasti esille.

Tuloksista ilmeni, että vanhempien alhainen sosioekonominen asema vaikuttaa vahvasti nuoren syrjäytymiseen. Perheen matalalla sosioekonomisella taustalla oli selkeä yhteys nuoren alempaan koulutustasoon. (Mustonen ym. 2013.) Sosioekonomiseen asemaan liittyvä eriarvoisuus on lisääntynyt merkittävästi ja lapsiperheet ovat jakautuneet hyvin ja heikosti toimeentuleviin (Vaarama 2010). Vanhempien alhaisempi sosioekonominen asema ja heikot lapsuuden olosuhteet ovat yhteydessä huonompaan terveyteen ja tätä kautta altistaen syrjäytymiselle (Joupperi 2012).

Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden periytyvyys tuli myös useissa tutkimuksissa esiin. Ulkopuolisuus ja työttömyys pitkittyvät, joka on yksi syrjäytymisen keskeisistä riskitekijöistä. (Myrskylä 2011.) Vanhemman työttömyyden periytyminen sukupolvelta toiselle nousee esiin. Työttömien vanhempien lapset ovat useammin aikuisena työttömiä verrattuna työelämässä olevien lapsiin. (Pohjantammi 2006).

Tuloksista nousi esiin terveysongelmana vanhempien päihteidenkäyttö, joka on merkittävä nuoren hyvinvointia heikentävä tekijä. Vanhemman mielenterveysongelmat, krooniset mielisairaudet (äidillä) tai fyysiset terveysongelmat voivat myös osaltaan vaikuttaa lapsen syrjäytymiseen. (Veijola 2005.) Vanhempien ongelmat liittyvät usein lasten myöhempään hyvinvointiin ja mielenterveysongelmiin. Lasten ja nuorten myöhempinä riskitekijöinä ovat vanhempien mielenterveyden häiriöt ja alkoholiongelmat. (Paananen 2012.)

Terveysongelmilla on olennainen vaikutus myös nuoren jatkokoulutukseen hakemiseen ja sitä kautta syrjäytymiseen (Sutela 2005).

Tuloksista selvisi esiin lasten huostaanoton lisääntyminen. Lastensuojelun sijaishuolto ennakoi syrjäytymistä nuoruudessa (Notkola ym. 2013). Huostaanottojen lisääntymiseen ovat vaikuttaneet vanhempien jaksamattomuus ja heikentynyt vanhemmuus. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten ja nuorten määrä ja osuus on kasvanut. (Kestilä ym. 2012)

Tuloksista ilmeni, että taloudellisista ongelmista toimeentulo-ongelmat lisäävät nuorten riskiä syrjäytyä. Nuoret joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen huomattavasti useammin. Monilla nuorilla toimeentulo-ongelmat pitkittyvät lisäten syrjäytymisen riskiä. Pitkittyneen toimeentuloasiakkuuden taustalla on vanhempien alhainen sosioekonominen asema ja toimeentuloasiakkuus. (Notkola ym. 2013.) Köyhyys aiheuttaa lapselle osattomuutta sekä heikentää vanhempien kykyä huolehtia lasten tai nuorten perustarpeista ja elätksestä. Köyhän perheen lapsella tai nuorella on suuri vaara syrjäytyä koulutus mahdollisuuksista, työ- ja sosiaalisesta elämästä. (Voutilainen 2013.)

Tuloksista ilmeni erinäiset koulunkäyntiä hankaloittavien tekijöiden, kuten oppimisvaikeuksien yhteys koulupudokkuuteen. Pahat oppimisvaikeudet voivat aiheuttaa sen, että opiskelu tuntuu ylivoimaisilta. Tällaisissa tilanteissa koulut antavat usein kaiken mahdollisen tuen oppilaalle, jotta hän suoriutuisi peruskoulusta. Toisen asteen koulutukseen pääsyä on pyritty helpottamaan joustavan valinnan kautta. (Ahola ym. 2009.) Oppimisvaikeuksista kärsivien tukemisesta huolimatta työttömyys koulunkäyntivaikeuksista kärsineiden nuorten keskuudessa on yleisempää kuin muilla nuorilla (Lavikainen 2005).

Syrjäytymisen riskit liitetään usein erityisesti nuorten kouluongelmiin ja toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen, joko koulutukseen hakemattomuuden tai keskeyttämisen vuoksi (Lämsä 2009a). Myös tutkimustuloksissa korostui nivelvaiheiden, erityisesti peruskoulun päättymisen olevan erityisen herkkä vaihe nuoren elämässä. Koulupudokkuuden syyt ovat

moninaiset, ja sen vuoksi pudokkuutta ja syrjäytymistä ehkäisevien toimienkin pitää olla nykyistä monipuolisempia. (Ahola ym. 2009.)

Tuloksista tuli esiin myös ongelmat palvelurakenteissa, koulussa, sekä muissa tahoissa. Nuoren tukemisessa ja ohjaamisessa perustavanlaatuisena ongelmana on resurssien puute. (Kivelä % Ahola 2007.) Resurssipula aiheuttaa hankaluuksia erityisesti koulumaailmassa. Opinto-ohjauksen ja oppilashuollon henkilöstöpula vaikeuttaa yksilöllisen tuen järjestämistä peruskoulussa. Koulutustarjonnan ja palvelurakenteiden viidakossa ehkäisiviä tiiviimpi ohjaustyö myös syrjäytymistä. (Haggmann 2005.) Koulun, nuorten kanssa toimivien tahojen ja kodin välisen yhteydenpidon tulisi olla aktiivisempaa ja toimintatapojen yhtenäisempiä. Toimijoiden erillisyyttä tuli usein esiin tutkimuksissa.

Maahanmuuttajuus on yksi suurimmista syrjäytymistä selittävistä tekijöistä, sen vaikuttaessa voimakkaasti nuoren koulunkäyntiin ja työnhakuun. Maahanmuuttajanuorilla heikko kielitaito vaikeuttaa opiskelua ja jatkokoulutukseen pääsyä. Huomioitavaa on myös toisen asteen koulutuspaikkojen kielellisen tuen puute. (Ahola ym. 2009.) Maahanmuuttajien kotouttamista tulisi kehittää Suomen ollessa hyvin monikulttuurinen maa. Syrjäytymisen ehkäisyssä tulee huomioida maahanmuuttajien suuri osuus syrjäytyneistä. Tutkimusten mukaan neljännes syrjäytyneistä on vieraskielisiä, joka osoittaa maahanmuuttajien erityisen tuen tarpeen. (Myrskylä 2012.)

Tuloksista ei ilmennyt nuorten muuttuvaa suhdetta koulutukseen. Koulutuksen ollessa keskeinen syrjäytymisen ehkäisijä, on syytä kiinnittää huomiota trendiin, jossa yhä harvempi nuori katsoo koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksiaan tai jatkuvan kouluttautumisen olevan edellytys työelämässä pysymiselle (Suurpää 2009). Nuorten uskomukset ovat kuitenkin ristiriidassa todellisuuden kanssa. Nyky-yhteiskunnassa koulutus on yhä entistä tärkeämpää, ja jatkuva kouluttautuminen on monilla aloilla ensisijaisen tärkeää toimintatapojen ja ohjeistusten muuttuessa jatkuvasti.

Sukupuolen merkitys syrjäytymiseen jäi epäselväksi. Yleisesti kuitenkin ajatellaan syrjäytymisen olevan erityisesti nuorten miesten ongelma. Myrskylän

analyysin mukaan syrjäytyneistä miehiä on 64 % ja naisia 36 %. (Myrskylä 2012.) Noin 110 000 20 – 29- vuotiaista nuorista aikuisista on vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Heistä noin naisia on noin 40 000 ja miehiä noin 70 000. (TEM 2012.) Sukupuolen vaikutus koulupudokkuuteen ja työttömyyteen vaihteli tutkimuksesta riippuen. Miehillä korostuvat eri syrjäytymisen riskitekijät kuin naisilla. Tytöillä on usein heikompi itsetunto, pojat taas ovat temperamenttisempia.

Koulutustakuu toteutetaan vuoden 2013 alusta lähtien osana yhteiskuntatakuuta niin, että kaikille peruskoulun päättäneille taataan jatkumahdollisuus lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Koulutustakuu koskee nuoria, jotka ovat päättäneet perusopetuksen saman vuoden aikana. Takuun ulkopuolelle jää kuitenkin monia syrjäytymisvaarassa olevia nuoria aikuisia, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Vuosittain perusasteen päättövuonna ilman tutkintoon johtavaa opiskelupaikkaa jää 5000 nuorta ja lukion tai nuorille suunnatun ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttää 16 700 nuorta. (TEM 2012.) Turun ja Salon seutukunnissa on koulutustakuun toteutumiseen pyritty Vaskooli-hankkeen avulla. Hankkeen tavoite on nuorten koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy erilaisten tukipalveluiden, sekä ohjauksen avulla. Projektissa ohjauksen ajatellaan kuuluvan koulujen lisäksi myös muille nuorten kanssa toimiville tahoille. Koulutustakuuseen on pyritty suuntaamalla erityisiä tukitoimia syrjäytymisvaarassa oleville, tehostamalla ohjausta, tarjoamalla koulutusta opettajille ja ohjaajille, sekä lisäämällä eri toimijoiden yhteistyötä ja verkostoitumista. (Kivelä ym. 2007.)

Viime vuosina käynnissä on ollut monia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyviä hankkeita. Näitä ovat esimerkiksi JOPO-toiminta (joustava perusopetus), Vaskooli, Aboavita- hanke (maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisy ja VAHVAX-hanke (nuorten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien vahvistuminen ja elämänhallinnan paraneminen). Turun Ohjaamo auttaa ja tukee ilman opiskelupaikkaa jääneitä 15–20- vuotiaita nuoria. Etsivä työn pyrkimyksenä taas on tavoittaa niitä alle 29- vuotiaita, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella ja vaarassa syrjäytyä. Ongelmana on, että vaikka syrjäytymistä

ehkäisevien hankkeiden kirjo on varsin laaja, jäävät hankkeet usein kuitenkin projektiluontoisesti. (Ahola ym. 2009.) Valtiontalouden tarkastusvirasto julkaisi vuonna 2007 tarkastuksen koskien nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden vaikuttavuutta. Syrjäytymisen ehkäisytöimenpiteiden kokonaisuutta on lähestytty kahden moniammatillisen toiminnon, työpajatoiminnan ja oppilashuollon kautta. Pääkysymykset koskivat moniammatillista ja hallinnonalojen välistä yhteistyötä, toimenpiteiden vaikuttavuutta ja syrjäytymisen ehkäisyn taloudellisuutta. Tarkastuksen perusteella havaitaan, että moniammatillisessa yhteistyön toteutumisessa on vielä kehitettävää. Yhteistyö jää usein pinnalliseksi, ja puutteelliset resurssit syrjäytymisen kannalta merkittävässä koulutuksen nivelvaiheessa lisäävät nuorisotyöttömyyttä. Epäselvä työnjako ja nivelvaiheissa tehtävän työn vastuukysymykset olivat tarkastuksessa ilmeneviä ongelmia. Lainsäädännön ristiriitaisuus ja erityisesti kirjavat salassapitosäännökset vaikeuttavat käytännön moniammatillista yhteistyötä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007.)

Uusi oppilashuoltolaki on säädetty niin, että asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen (Finlex 2013). Laki luo haasteita siinä tilanteessa jos opiskelija ei suostu asioidensa käsittelyyn opiskelijahuoltoryhmässä. Tämä voi viivästyttää ongelmien käsittelyä ja niihin puuttumista.

Opinnäytetyössä onnistuttiin luomaan yhtenäisiä linjoja syrjäytymisen taustalla olevista tekijöistä. Tässä mielessä systemaattinen kirjallisuuskatsaus toimi menetelmänä hyvin. Osa valituista alkuperäistutkimuksista keskittyi näkökulmaltaan syrjäytymisen ehkäisyyn. Tämän vuoksi kiinnitimme erityistä huomiota siihen, että tulokset vastaavat tutkimuskysymyksiin. Esimerkiksi kerhotoiminnan lisääminen kouluissa voi ehkäistä koulupudokkuutta, mutta toisaalta kerhotoiminnan puute ei välttämättä lisää syrjäytymistä. Rajanvetäminen näiden asioiden välille oli siis välillä haastavaa. Päädyimme kuitenkin poimimaan tutkimuksista vain syrjäytymisen taustalla olevia tekijöitä, ja

jätimme ehkäisevät tekijät pois. Tutkimuksessa ei siis oteta kantaa syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää terveyden edistämässä. Nuoren syrjäytymisen ehkäisyssä on varhainen puuttuminen olennaista, joten pudokkuutta ennustaviin tekijöihin on tärkeää puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Myös tietoa nuorten syrjäytymisestä tulee jakaa aktiivisemmin lasten ja nuorten kanssa työskenteleville tahoille. Vanhemmuuteen tai perheeseen liittyviin ongelmiin pitää puuttua jo neuvolassa, jossa opinnäytetyön tuloksia voidaankin hyödyntää. Jakamalla neuvolan terveydenhoitajille tietoa etenkin kotiin liittyvien tekijöiden vaikutuksesta nuoren syrjäytymiseen, olisivat varoitusmerkit helpompi tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa.

Viimeistään koulussa nuoren pahoinvointiin ja ongelmiin tulisi havahtua, ja murrosiässä ne yleensä alkavatkin purkautua. Oppilaan yksilölliseen huomioimiseen ei kuitenkaan ole aina tarpeeksi resursseja. Tämä näkyy esimerkiksi oppilashuoltohenkilöstön puutteissa ja opinto-ohjauksen vähäisyydessä. Vaikka nuoren asioita käsitelläänkin usein juuri oppilashuoltoryhmässä, tulisi ongelmiin puuttumisen olla koko henkilökunnan vastuulla, mikä tehostaisi ja nopeuttaisi asioiden hoitamista (Ahola ym. 2009). Vaikkei opinnäytetyössä annetakaan valmiita vastauksia syrjäytymisen ehkäisemiseen, pystyttäisiin kouluissa varmasti hyödyntämään työn tuloksia esimerkiksi jakamalla oppilashuoltohenkilöstölle tietoa siitä, mitkä kouluun liittyvät tekijät enteilevät nuoren syrjäytymisvaaraa.

Tutkimus voi tuoda myös muille syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa työskenteleville tahoille uutta näkökulmaa ja ymmärrystä aiheeseen liittyen. Esimerkiksi sosiaalipuolella toimivat voivat syventää tietämystään nuorten syrjäytymisestä, ja näin ollen ongelmakohtiin tarttuminen helpottuu ja selkeytyy. Opinnäytetyö auttaa myös syrjäytymisen ilmiön kokonaisvaltaisessa ymmärtämisessä, sillä se ottaa huomioon kaikki elämän osa-alueet. Tämä on

olennaista, kun nuorta halutaan auttaa ja tukea mahdollisimman menestyksekkäästi.

Kehittämisehdotuksena tulisi jatkossa pohtia uusia toimintamalleja- ja tapoja, joilla nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä, ja ennen kaikkea, ottaa ne käytäntöön. Esimerkiksi tämän työn liitteenä oleva nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ideaalimalli (Liite 3.) toimisi hyvänä ohjenuorana syrjäytymisen ja koulupudokkuuden ehkäisyssä etenkin kouluissa. Lisäksi kehittämisehdotuksena on luoda yhtenäisempiä käytäntöjä nuorten syrjäytymisen tunnistamisesta ja ennaltaehkäisystä näiden kanssa toimivien tahojen välille.

LÄHTEET

Alkuperäistutkimukset:

Ahola, S; Galli, L & Ikonen, S. 2009. Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy Varsinais- Suomessa. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE. Turun yliopisto. Turku. Viitattu 25. 9. 2014.

<http://www.doria.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/43498/ruse2009report01.pdf>

Alatupa, S; Karppinen, K; Keltikangas- Järvinen, L;& Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma- löytyykö huono- osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta?. Sitran raportteja. Helsinki : Edita prima oy. Viitattu 25.9.2014.

<http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>

Kivelä, S. & Ahola, S. 2007. Elämää nivelvaiheissa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. Vaskooli- projektin loppuraportti. Viitattu 25. 9. 2014.

http://www.vaskooli.fi/elamaa_nivelvaiheissa.pdf

Linnossuo, O. 2004. Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. Kela. Helsinki: Edita Prima Oy.

Mustonen, U.; Huurre, T.; Kiviruusu, O.; Berg, N.; Aro, H.; & Marttunen, M. 2013. Elämäkulkua, mielenterveys ja hyvinvointi. Seurantatutkimus 16- vuotiaista tamperelaisnuorista 22-, 32-, 42- vuotiaina (TAM- projekti). Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvointilaitos. Viitattu 25. 9. 2014.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114509/URN_ISBN_978-952-245-962-6.pdf?sequence=1

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Helsinki. Viitattu 25.9.2014.

http://www.tem.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf

Niittymäki, T. 2005. Selvitys vuonna 2005 perusopetuksen päättävistä oppilaista, jotka eivät hakeneet opiskelupaikkaa kevään toisen asteen yhteishaussa. Helsinki: Hakapaino Oy. Viitattu 1.10.2014. http://www.oph.fi/download/47167_paattopp.pdf

Notkola, V.; Pitkänen, S.; Tuusa, M.; Ala- Kauhaluoma, M.; Harkko, J.; Korkeamäki, J.; Lehikoinen, T.; Lehtoranta, P. & Puumalainen, J. 2013. Nuorten syrjäytyminen Tietoa, toimintaa, tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu. Helsinki: Eduskunta. Viitattu 25.9. 2014. <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180>

Tennilä, M. 2008. Pois maasta, pois syrjäytymisestä. EU:n nuorten vapaaehtoistyöohjelman hallinnan analyttistä tarkastelua. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustiede. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 10.10.2014.

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/tapahtumatiedostot/Meri_Tennila_gradu.pdf

Veijola, E. 2005. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995- 2001. Opetusministeriön julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 25.9.2014.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_302_opm33.pdf?lang=fi

Muut tutkimukset:

Castaneda, A.; Rask, S.; Koponen, P.; Mölsä, M. & Koskinen, S. 2012. Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointi, tutkimus venäläis- somali- ja kurditaustaisista Suomessa. Terveys- ja hyvinvointilaitos. 2. painos. Viitattu 20. 11. 2014. <http://www.julkari.fi/handle/10024/90907>

Finlex. 2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013. Viitattu 1.12.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Haggman, E. 2007. Polarisatimuistio- 95 000 nuorta koulutuksen ja työelämän ulkopuolella 2004. Viitattu 15.11.2014. <http://www.slideshare.net/Haggman/polarisaatiomuistio>

Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojeluasiakkaat ? Tutkimus lapsista ja perheistä lastensuojelun takana. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Valopaino. Viitattu 20.11.14 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77977/T30-2007-VERKKO.pdf?sequence=1>

Hiilamo, H. & Kangas, O. 2010. Liiallista huolta vai todellista hätää? Kodin ulkopuolelle sijoittamisen kuntatason taustatekijät suomalaisissa kunnissa 1998- 2008. Yhteiskuntapolitiikka. 75/ 2010, 488-496. Viitattu 22. 11. 14. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101677/hiilamo.pdf?sequence=1>

Hirsjärvi, S; Remes, P.& Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ikonen, K. 2013. Lapsuuden ja nuoruuden yksinäisyyskokemusten merkityksellistyminen nuoren aikuisen elämänselämyksessä. Pro Gradu. Sosiologian syventävien opintojen tutkielma. Joensuu Kampus: Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 23. 11. 14. <http://joensuu.pelastakaalapset.fi/@Bin/127408/Pro+gradu,+Hanna+Ikonen.pdf>

Johansson, K.; Axelin, A.; Stolt, M. & Ääri, R-L. 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Digipaino- Turun Yliopisto.

Juopperi, J. 2012. Nuorten aikuisten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen sosiaaliset taustatekijät. Pro Gradu. Valtiotieteen tiedekunta. Sociologia. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 22.11.14. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34141/Jukka_Juopperi.pdf?sequence=2

Kangasniemi, J. 2008. Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisiion Nuorten palstan kirjoituksissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 23.11. 14. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19195/9789513934088.pdf>

Kankkunen, P. & Vehviläinen- Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro.

Kestilä, L.; Paananen, R.; Väisänen, A.; Muuri, A.; Merikukka, M.; Heino, T. & Gissler, M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskitekijät, rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 1/ 2012, 34- 51. Viitattu 20. 11. 14 <http://www.thl.fi/attachments/yp/2012/1/kestila.pdf>

Ketola, M. 2013. Mahdollisuus työhön - Nuorten pitkäaikaistyöttömien kokemuksia elämäntilanteestaan. Pro gradu. Sosiaalityön koulutusohjelma. Lappi: Lapin yliopisto. Viitattu 5.2.2014. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/90546/Ketola.Maarit.pdf?sequence=2>

Kivivuori, J. 2009. Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealuiden kartoitusta. Viitattu 20. 11. 14 http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimustiedonantoja-sarja/MqsfY5xh9/94_nuorten_syrj_ytyminen.pdf

- Krok, S. 2009. Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä- yksinhuoltajia marginaalissa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 23.11.14. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66494/978-951-44-7783-6.pdf?sequence=1>
- Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun - Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Väitöskirja. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 5.2.2014. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37594/978-951-39-3890-1.pdf?sequence=1>
- Kärkkäinen, T. 2004. Koulutuksen ja lapsi-vanhempisuhteen yhteys elämässä selviytymiseen. Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen sukupolvesta toiseen. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 20.11.2014. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19987/koulutuk.pdf?sequence=1>
- Kääriäinen, M. & Lahtinen, M. 2006. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. Hoitotiede. No. 18/2006.
- Lappalainen, H. 2009. Koulutuksellisen syrjäytymisriskin ennustettavuus yhteishakuvalintojen kautta tarkasteltuna. Koulupudokkuusriskin yhteys oppilaan kognitiiviseen kompetenssiin, koulumenestykseen sekä itseä ja vanhempia koskeviin uskomuksiin. Pro gradu. Erityispedagogiikka. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Viitattu 23.11.2014. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20111/koulutuk.pdf?sequence=1>
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Teoksessa: Janhonen, S & Nikkonen, M. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Lavikainen, H. 2005. Itseraportoitujen koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksien yleisyys ja yhteydet lapsuuden ja nuoren aikuisuuden elämäntilanteisiin ja koettuun terveyteen. Pro gradu- tutkielma. Terveystieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 13.11.2014 https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12322/URN_NBN_fi_jyu-200592.pdf?sequence=1
- Leino- Kilpi, H. & Välimäki, M. 2009. Etiikka hoitotyössä. 5., uudistettu painos. Porvoo: WSOY.
- Luopa, P.; Lommi, A.; Kinnunen, T. & Jokela, J. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000-2009. Raportti 20/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.2.2014. <http://www.thl.fi/documents/10531/99473/Raportti%202010%2020.pdf>
- Luopa, P.; Kivimäki, H. & Matikka, A.; Vilkki, S.; Jokela, J.; Laukkarinen, E. & Paananen, R. 2014. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013. Kouluterveyskyselyn tulokset. Raportti 25/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.12.2014. <http://www.julkari.fi/handle/10024/116692>
- Lämsä, A-L. 2009a. Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 20.11.2014. <http://aeofi.virtualserver25.hosting.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/nuorten-koulutuksellisen-syrjaytymisen-ehkaisy.pdf>
- Lämsä, A-L. 2009b. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu: Oulun yliopisto. Viitattu 17.11.2014. <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf>
- Mikkonen, J. 2012. Syrjäytyä vai selviytyä ? Nuorten pienituloisuuden syitä, seurauksia ja arjen selviytymiskeinoja. Viitattu 23. 11. 14. http://www.koyhyyskirjoitukset.org/syrjaytya_vai_selviytya.pdf
- Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Viitattu 20.11.2014.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/b arometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf

Myrskylä, P. 2012. Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva-analyysi. Vol.9. Viitattu 5.2.2014. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf>

Mäkisalo-Ropponen, M. 2012. Tavoitteena kotoutuminen- Valtion kotouttamisohjelman 2012-2015 painopistealueita. Teoksessa: Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Hiltunen, S. Joensuu: Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulu.

Nyman, U. 2010. Erityisopetustaustan, koulukiusaamiskokemusten ja aikaisemman koulumenestyksen yhteys opiskelijan sosiaaliseen asemaan ammatillisessa oppilaitoksessa. Pro gradu. Erityispedagogiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 17.11.2014. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26570/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201102191785.pdf?sequence=1>

Paananen, R.; Ristikari, T.; Merikukka, M.; Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 tutkimus. Terveyden- ja hyvinvointilaitos. Viitattu 14.11.2014. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf?sequence=1

Pohjantammi, I. 2006. Ylisukupolven työttömyys nuorten työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 23. 11. 14. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/tyopaja.pdf>

Riihimäki, A. & Ronkainen, L. 2010. Nuorten syrjäytyminen aikuissosiaalityön teksteissä. Pro gradu. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 17.11.2014. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81292/gradu04073.pdf?sequence=1>

Ronkainen, J. & Punamäki, M. 2013. Nuoret ja syrjäytyminen Itä- Suomessa. Tutkimuksia ja raportteja. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. Viitattu 22. 11. 14. https://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/21797_Nuoret_ja_syrjailyminen_Ita-Suomessa.pdf

Salminen, R. 2005. "Täällä on kaikki mitä tarvii" Asuinympäristön ja sen sosiaalisuuden rakentuminen nuorten aikuisten käsityksissä. Pro Gradu. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiologia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19. 11. 2014. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11708/URN_NBN_fi_jyu-2005445.pdf?sequence=1

Sipilä, N.; Kestilä, L. & Martikainen, P. 2011. Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen, Mihin peruskoulututkinto riittää 2000- luvun alussa ? Viitattu 16.11.14. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma. Kaste 2008-2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon julkaisuja 6/2008. Viitattu 15.11.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3683.pdf&title=Sosiaali_ja_terveydenhuollon_kansallinen_kehittämissuunnitelma_KASTE_2008_2011_fi.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 5.2.2014. http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/syrjailytymisen_ja_koyhyden_ehkaisyminen

Suikkanen, A.; Martti, S. & Linnakangas, S. 2004. Homma hanksaan. Nuorten kuntoutuskokeilun arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 5/2004. Viitattu 16.11.2014. <http://www.valkky.fi/tiedostot/file/Hommahanskaan.pdf>

Sutela, S. 2005. "Kyllä tää tästä!"- Nuoret peruskoulun ja toisen koulutusasteen välivaiheessa. Pro gradu. Sosiologia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.11.2014.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11684/URN_NBN_fi_jyu-2005165.pdf?sequence=1

Suurpää, L. 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämyksen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 27. Viitattu 19.11.2014. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomola, A. 2005. Usko, toivo ja rakkaus - nuoren henkisen selviytymisen kulmakivet. Kasvatustieteen Pro Gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 20.11.2014. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92806/gradu00599.pdf?sequence=1>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012- 2014. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 23.9.2014. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Raportti. No. 8/2012. Viitattu 5.2.2014. http://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf

Vaarama, M.; Moisio, P. & Karvonen, S. Hyvinvointipolitiikka 2010- luvulla. Teoksessa Vaarama, M.; Moisio, P. & Karvonen S. (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 278- 285. Viitattu 23.11.14. <http://www.thl.fi/documents/10531/103429/Teema%202010%2011.pdf>

Valtiotalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Viitattu 1.12.2014. http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

Vanttaja, M. & Järvinen, T. 2004. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet , Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elämänvaiheet. Yhteiskuntapolitiikka 69, 5/2004. Viitattu 16.11.14. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101563/504vanttaja.pdf?sequence=1>

Vanttaja, M. 2005. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneiden nuorten kotitaustan ja myöhempien elämänvaiheiden tarkastelua. Yhteiskuntapolitiikka. Viitattu 16.11.2014. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101062/054vanttaja.pdf?sequence=1>

Varjonen, V.; Tanhua, H. & Forsell, M. 2014. Huumetilanne Suomessa 2013. Raportti 5/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.12.2014. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114862/URN_ISBN_978-952-302-123-5.pdf?sequence=1

Voutilainen, H. 2013. Lapsiperheiden köyhyys ja toimeentulon vaikeudet, sosiaalityön ammattilaisten jäsentäjinä. Pro Gradu. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Itä-Suomen Yliopisto. Viitattu 23. 11. 14. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130217/urn_nbn_fi_uef-20130217.pdf

Liite 1. Toimeksiantosopimus.

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT*

OHJAUS JA VASTUUT

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Turun ammattikorkeakoulu vastaa opinnäytetyön ohjauksesta. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.

OIKEUDET

Opinnäytetyön tekijänoikeus kuuluu tekijälle eli opiskelijalle. Tekijänoikeuden lisäksi myös muiden immateriaalioikeuksien osalta noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa kyseessä olevaa oikeutta koskevaa lainsäädäntöä.

TYÖSUHDE JA KUSTANNUKSET

Mahdollisesta työsuhteesta, työstä maksettavasta palkki-osta ja työstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä sopivat erikseen.

TULOSTEN JULKISTAMINEN JA LUOTTAMUKSELLISUUS

Opinnäytetyöstä laaditaan Turun ammattikorkeakoulun ohjeen mukainen kirjallinen raportti.

Kirjallinen raportti luovutetaan toimeksiantajalle ja asetetaan kirjaston kokoelmiin tai julkaistaan elektronisessa muodossa verkkokirjastossa.

Julkaistava opinnäytetyöraportti on laadittava niin, ettei se sisällä liike- tai ammattisalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) salassa pidettäväksi määritettyjä tietoja, vaan ne jätetään työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyön arvioinnissa otetaan huomioon sekä julkaistava että salassa pidettävä osa.

Opinnäytetyön toimeksiantaja ja opiskelija sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat.

Toimeksiantajan edustajalle varataan mahdollisuus tutustua opinnäytetyöraporttiin viimeistään neljätoista (14) päivää ennen aiottua julkaisemista. Toimeksiantaja antaa työstä ennen edellä mainittua julkaisemisajankohtaa lausunnon, jossa voidaan määritellä opinnäytetyöraporttiin mahdollisesti sisältyvät liike- tai ammattisalaisuudet, joita ei julkaista.

Mitä liike- tai ammattisalaisuuksiin liittyviä asioita ei esitetä opinnäytetyöraportissa?

OLEMME YHTEISESTI SOPINEET OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUKSESTA YLLÄ ESITETYLLE TAVALLA

31 2 20 14

6 2 20 14

Kerstiina Järvelin Noora Mäki

Opiskelija

Annikka Matlin

Toimeksiantaja

LIITE : OPINNÄYTETYÖSUUNNITELMA

* Turun ammattikorkeakoulun toiminnan yhtiöittämistä vuoden 2014 alusta valmistellaan. Osakeyhtiön toiminnan alettua tämä sopimus siirtyy Turun AMK:n toiminnan vastaanottavalle yhtiölle.

Liite 2. Tutkimuslupa.

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Terveysala, Salo
Yhäistentie 2
24130 SALO
Puh. (02) 263 350
Fax. (02) 2633 6179

ANOMUS OPINNÄYTETYÖN AINEISTON KOKOAMISEKSI

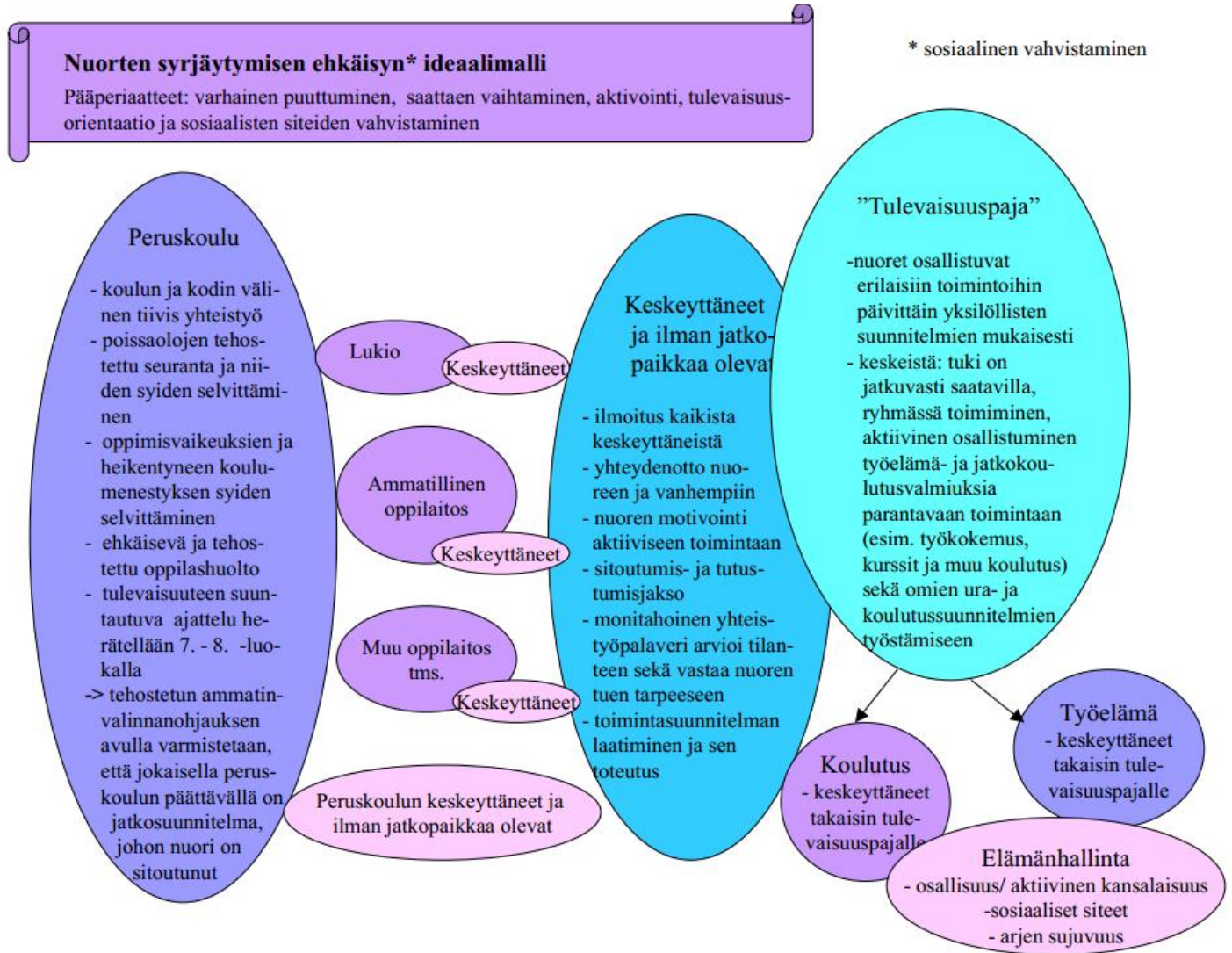
Tutkimuksen nimi	Syrjäytymisvaurassa olevien nuorten taustatekijät
Tutkimusongelma	1. Miten kotielämä vaikuttaa nuoren syrjäytymiseen? 2. Miten koulu vaikuttaa nuoren syrjäytymiseen? 3. Miten muut tekijät vaikuttavat nuoren syrjäytymiseen?
Tutkimuksen kohde ja aineiston keruumenettelmä	Syrjäytymisvaurassa olevat, 15-29-vuotiaat nuoret (vailla koulu- tai opiskelupaikkaa) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus
Aineiston kokoamisajankohta	Joulukuu 2013 - joulukuu 2014
Tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta	Joulukuu 2014
Tutkimussuunnitelma hyväksytty	4.16.2014 <i>Satu Hal</i>
Tutkimuksen ohjaajat	<u>Jaana Uitto</u> puh. _____ <u>Satu Halonen</u> puh. <u>044-9075487</u>
Sitoudumme käyttämään kokoamaamme aineistoa tutkimusongelman puitteissa ja siten, että tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden anonymiteetti säilyy.	
Tutkimuksen tekijät	<u>Terveystieteiden tutkimuskeskus</u> NHTHSSII (suuntautumisvaihtoehto) (ryhmä) <i>Noora Mäki</i> <u>Noora Mäki</u> <i>Kristina Grundell</i> (nimi) <i>Kristina Grundell</i> <u>?</u> (osoite) <i>Kristina Grundell</i> <u>045-6377246 (Noora)</u> (puhelinnumero)

Anomus käsitelty 23.16.2014
(x) lupa myönnetty
() lupa eväty, peruste _____

Allekirjoitus *Tiina Grundell*

Anomus ja tutkimussuunnitelma toimitetaan yhtenä kappaleena, josta toimeksiantaja lähettää kopiot yhdelle opiskelijalle, yhdelle ohjaavalle opettajalle ja kullekin työhön osallistuvalla toimipisteelle. Alkuperäinen jää toimeksiantajalla. Valmis työ toimitetaan toimeksiantajalle sovitulla tavalla.

Liite 3. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ideaalimalli (Suikkanen, Martti & Linnakangas 2004).

Kehittämistehtävä
Hoitotyö
Terveystieteiden
2015

Noora Mäki & Tiina Grundell

NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY KOULUISSA

– Artikkelit Salonjokilaaksoon

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Syrjäytymisen monet ulottuvuudet

Lasten ja nuorten syrjäytyminen on yksi yhteiskuntamme suurimmista haasteista. Aihe on ajankohtainen ja paljon esillä mediassa. Syrjäytymisellä on sekä yhteiskunnallinen, että inhimillinen ulottuvuus, sen aiheuttaessa yksilölle muun muassa turvattomuutta, osattomuutta ja toivottomuutta. Syrjäytymisellä on myös suuri taloudellinen merkitys, ja ehkäisevän toiminnan taloudellisia vaikutuksia pidetään yleisesti merkittävänä. Jos nuori syrjäytyy täysin yhteiskunnasta, ovat kustannukset aina suuremmat kuin ehkäisevään toimintaan sijoitetut panokset.

Turun AMK:ssa tehtiin aiheeseen liittyvä opinnäytetyö osana terveydenhoitajan koulutusta, ja tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää systemaattisella kirjallisuuskatsauksella syrjäytymisvaarassa olevien nuorten taustatekijöitä. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi. Opinnäytetyö on osa Ota Koppi- hanketta, joka on Terveyden- ja Hyvinvoinnin laitoksen rahoittama projekti. Tutkimusaineistona oli 10 alkuperäistutkimusta, jotka analysoitiin sisällönanalyysillä. Tulokset on raportoitu tutkimuskysymyksittäin kodin, koulun ja muiden tekijöiden vaikutuksista nuorten syrjäytymiseen.

Tuloksista kävi ilmi, että syrjäytymiseen vaikuttavat vahvasti vanhempien sosioekonominen tausta ja terveysongelmat. Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden periytyvyys tuli myös useasti esille. Heikko koulutus on syrjäytymisen ja nuorisotyöttömyyden tärkein selittäjä ja kouluasteiden nivelvaiheet ovat kriittisiä ajanjaksoja nuoren elämässä. Maahanmuuttajuus on syrjäytymisen kannalta merkittävä riskitekijä. Tulokset on saatavilla Turun ammattikorkeakoulun Salon toimipisteen ja Salon terveyskeskuksen ylläpitämällä Hoitonetti- verkkosivustolla. Sivut löytyvät osoitteesta <http://www.hoitonetti.fi>.

Syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulussa

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi kouluissa on kehitetty useita eri toimenpide-ehdotuksia ja käytäntöjä. Halusimmekin opinnäytetyöhön liittyen selvittää, miten näitä keinoja hyödynnetään käytännössä. Kävimme Ollikkalan ala-asteella keskustelemassa nuorten syrjäytymisen ehkäisystä. Esittelimme

oppilashuoltoryhmälle, johon myös terveydenhoitaja usein kuuluu, opinnäytetyön tuloksia, jonka jälkeen keskustelimme siitä, mitä keinoja kyseisessä koulussa on nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi käytössä. Kouluissa terveydenhoitaja osallistuu erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tukemiseen, jonka vuoksi terveydenhoitajan on hyvä tiedostaa, millaisia keinoja kouluilla ja perheillä on tällaisten tilanteiden varalle käytettävissä. Kävimme myös läpi asioita, joita aikaisempien tutkimusten mukaan syrjäytymisen ehkäisyksi voidaan kouluissa tehdä.

Ollikkalan koulussa taistellaan syrjäytymistä vastaan

Ollikkalan koulussa on hyödynnetty useita eri keinoja, joilla lasta tai nuorta tuetaan läpi koulupolun. Oppilaille voidaan tarvittaessa tehdä oma opintosuunnitelma, HOJKS, eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Erityisopetusta voi tarvittaessa saada sekä osa-aikaisena, että luokkamuotoisena. Tukiopetusta, tukioppilastoimintaa, tukihenkilöitä, sekä läksykerhoja on mahdollista hyödyntää, ja maahanmuuttajille on tarjolla erityistä tukiopetusta. Ollikkalan koulussa hyödynnetään myös nuorisotyöntekijöitä, joiden työpanos on koululle tärkeä. Koulupäivät ovat joustavia, eli päivään tuodaan vaihtelevuutta esimerkiksi kerhotoiminnalla. Välitunneilla oppilaille järjestetään ”välkkäritoimintaa”, eli liikuttamista, ja koulu tekee myös yhteistyötä urheiluseurojen kanssa. Ollikkalan koulu on rekisteröitynyt Kiva-koulun piiriin, joka on kiusaamisen vastainen toimenpide-ohjelma. Koulussa toteutetaan erilaisia kampanjoita, ja tällä hetkellä käynnissä on muun muassa hyvään kielenkäyttöön kannustava Siivotaan Suut-kampanja. Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa toteutuu sekä suullisesti, että kirjallisesti Wilman kautta, joka on oppilaiden, huoltajien, ja koulun henkilökunnan yhteinen viestintäsivusto. Resurssipula on monia kouluja vaivaava ongelma, jonka vuoksi resurssien kohdentamista pohditaan Ollikkalan koulussa tarkkaan. Tapaamisen perusteella jäi positiivinen kuva siitä, miten koulussa oppilaan ongelmiin puututaan, ja mitä keinoja koulupudokkuuden ennaltaehkäisemiseksi on.

Varhainen puuttuminen olennaista

Varhainen puuttuminen on syrjäytymisen ehkäisyssä oleellista, ja perheen ongelmiin tulisi puuttua välittömästi jo huolen herätessä. Vaikka kouluissa on eri tukitoimia saatavilla, on optimaalista, että puuttuminen tapahtuu jo aiemmin esimerkiksi neuvoloissa. Mitä varhaisemmin tukitoimet aloitetaan, sitä tehokkaammin ne vaikuttavat. Koulussa lapsen tai nuoren mahdollisiin ongelmiin tai oirehtimiseen tulee tarttua nopeasti, ja ongelmiin puuttumisen tulee olla koko henkilökunnan vastuulla. Usein koulupudokkuuteen ja syrjäytymiseen liittyvät riskitekijät ovat havaittavissa jo koulupolun alussa. Ollikkalan koulussa käytössä olevat tukitoimet, kuten erityisopetus ja yhteistyö vanhempien ja muiden tahojen kanssa ovat tyypillisiä keinoja, joilla syrjäytymistä voidaan peruskoulussa ehkäistä. Ylä-asteella vastaavia keinoja ovat lisäksi esimerkiksi TET-harjoittelut, koulutuskokeilut ja henkilökohtainen opinto-ohjaus.

Kriittinen vaihe nuoren elämässä on peruskoulun päättymisen, jota voidaan kutsua nivelvaiheeksi. Nivelvaiheeseen liittyviä hyviä käytäntöjä syrjäytymisen ehkäisemiseksi on muun muassa koulujen jälkiohjaus, työharjoittelu ja pajatoiminta sekä etsivä työ, jonka tarkoitus on tukea niitä nuoria, joilla ei ole opiskelu- tai työpaikkaa, eikä suunnitelmia tulevaisuuden varalle. Toisen asteen koulutuspaikoissa nuorta voidaan tukea muun muassa ryhmyttämällä luokkia yhtenäisemmiksi, rästimajojen, urahjauksen ja tutortoiminnan avulla sekä tarjoamalla mahdollisuus lyhempään ammattitutkintoon. Resurssien ollessa rajalliset tulisi niitä kohdentaa aikaisempaa enemmän ennaltaehkäisevään ja varhaisempaan puuttumiseen. Keinoja ja toimintamalleja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on useita, mutta niiden viemistä käytäntöön tulee tehostaa.

LÄHTEET

Ahola, S; Galli, L. & Ikonen, S. 2009. Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy Varsinais- Suomessa. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE. Turun Yliopisto. Viitattu 22.2.2015. <https://www.doria.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/43498/ruse2009report01.pdf?sequence=1>

Linnakangas, R. & Suikkanen A. 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 23.2.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3754.pdf&title=Varhainen_puuttuminen__Mahdollisuus_nuorten_syrjaytymisen_ehkaisemisessa__fi.pdf

Mäki, N. & Grundell, T. 2014. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten taustatekijät. Opinnäytetyö. Salo: Turun ammattikorkeakoulu.

Mäkinen, I. 2010. Nuorten asialla. Nuorisohankkeiden kohdentuminen Varsinais- Suomessa. Varsinais- Suomen liitto. Aluekehitys. Viitattu 22.2.2015. http://www.varsinais-suomi.fi/images/tiedostot/Tietopankki/Julkaisut/nuorten_asialla_nettiin.pdf

Valtionalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Viitattu 17.3.2015. http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

Vehviläinen, J. 2008. Nuorten osallisuushanke-arvioinnin loppuraportti. Helsinki: Edita Prima oy. Viitattu 22.2.2015. http://www.oph.fi/download/30231_nuorten_osallisuushanke_arvioinnin_loppuraportti.pdf

Tuntisuunnitelma

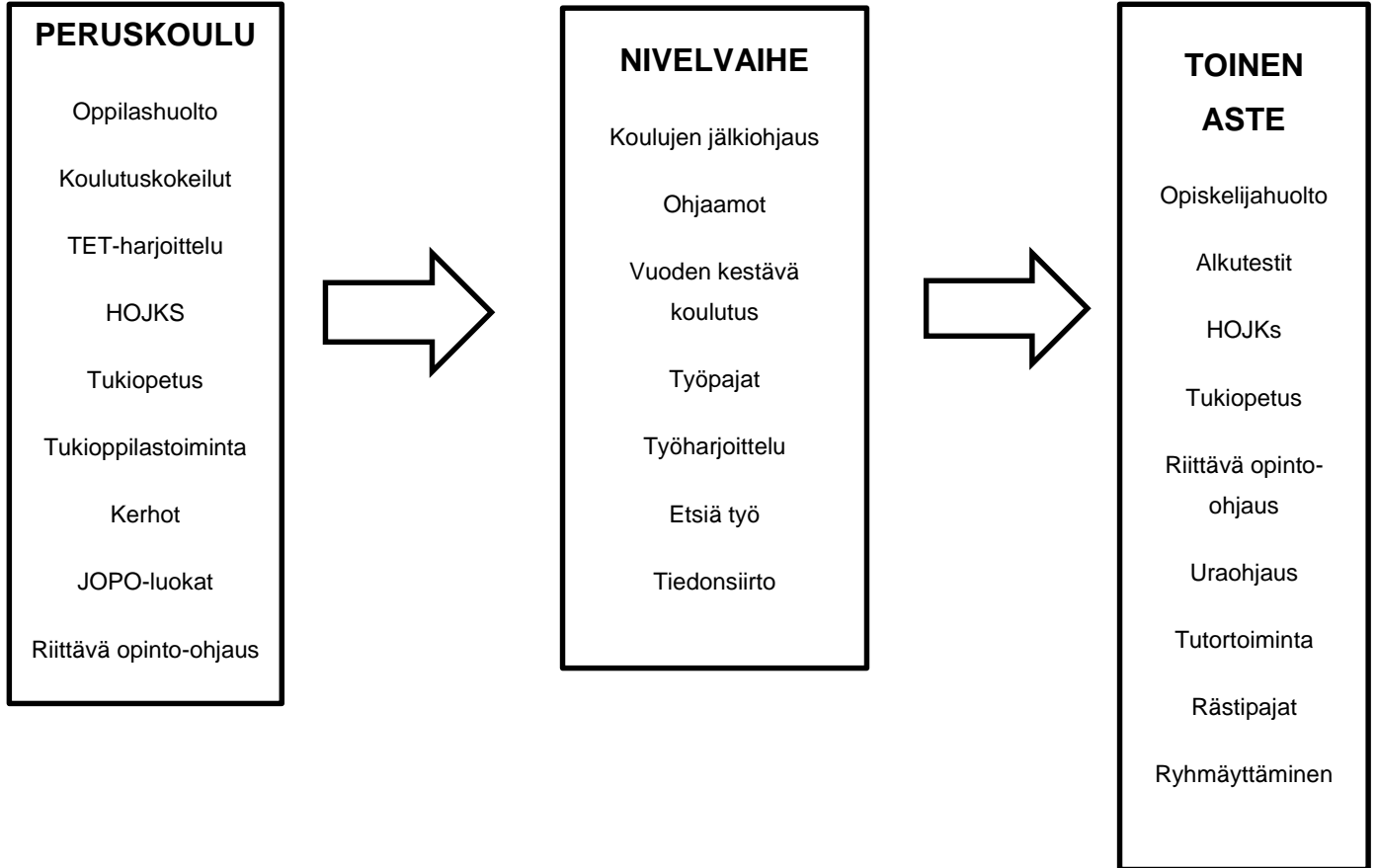
Tavoite	Sisällöt	Menetelmät	Aika	Arviointi
- Opinnäytetyön tuloksien tuominen käytäntöön -Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn keinojen kartoittaminen Ollikkalan koulussa -Uusien ideoiden löytyminen syrjäytymisen ehkäisyksi koulussa -Oppilashuoltohenkilöstö tunnistaa jatkossa paremmin riskitekijät ja uskaltaa puuttua niihin -Lisätä oppilashuoltohenkilöstön valmiuksia tunnistaa ja puuttua syrjäytymisen riskitekijöihin -Lisätä koulussa tietoutta käytännön toimenpiteistä	-Opinnäytetyön lyhyt esittely, taulukoiden läpikäynti -Keskustelua siitä, miten Ollikkalan koulussa on puututtu nuorten syrjäytymiseen, ja mitä ehkäisykeinoja siellä käytetään -Keskustelua siitä, miten kouluissa voidaan jatkossa kehittää nuorten syrjäytymisen ehkäisymenetelmiä ja mitä toimintamalleja voidaan ottaa käytäntöön. Tuomme tutkimuksiin perustuvia ajatuksia ehkäisyn keinoista, esim. kerhotoiminta?	- Opinnäytetyön esittely Powerpoint apuna käyttäen, taulukoiden esittely - Ryhmäkeskustelu aiheesta -Keskustelussa nousseiden asioiden ylöskirjaaminen -Keskustelun herätteet	-Koulu on varannut kokoukselle aikaa yhden tunnin. Opinnäytetyön esittelyyn menee noin 15min. Keskusteluun on siis aikaa 45 min, jonka aikana tuomme ideoita syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lopussa vielä yhteenveto?	-Omat muistiinpanot keskustelusta, kenties joku kysely tunnin hyödyllisyydestä?

2.3.1 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY

- **Kuntoutussuunnitelma**
 - laaditaan yhdessä nuoren, vanhemman ja tukihenkilön kanssa mukaan myös projektityöntekijä tai toimija kunnan/kaupungin joltain sektorilta
- **Laadukas uravallinnan ohjaus**
 - hyvissä ajoin ennen kuin tärkeän päätöksen tekeminen ajankohtaista (jatko opiskelu)
- **Tukiopetus tai osa-aikainen erityisopetus**
- **Oppilashuolto**
- **Jälkihaku**
- **Kymppiluokka**
- **Ammattistartti**, lisäopetusta vastaava vuoden mittainen koulutus
- **Moniammatillinen yhteistyö - Työpajatoiminta**
 - mahdollinen myös perusopetuksen oppilaille, koulukuraattorin tai opinto- ohjaajan lähettämänä - **Työharjoittelu**
- **Työllistämistoimenpiteet**
- **JOPO** (joustava perusopetus)
 - koulupudokkuuden ehkäiseminen & toisen asteen opintojen keskeyttämisen ehkäisy
- **Nuorten osallisuushanke**
 - peruskoulussa heikosti pärjävien nuorten opintojen tehostaminen, peruskoulun ja toisen asteen ns. nivelvaiheen kehittäminen kehittäminen sekä ammatillisten opintojen keskeyttämisten vähentäminen - **Oppilaan- ja opinto-ohjaus - Innovatiivinen työpaja**
 - keskeyttämistä harkitsevien opiskelijoiden opintojen jatkuminen ohjauksen, opiskelijahuollon ja muiden tukitoimien avulla
- **Etsivä työ**
 - syrjäytymisuhan alla olevia nuoria
 - tarkoitus saada nuori ohjattua jo olemassa oleviin auttamis- ja palvelujärjestelmien pariin, kuten työpajat - **Koulujen kerhotoiminta**
- **Läksypiirit**
- **Luokkamuotoinen erityisopetus**
 - pienryhmissä tapahtuva opetus, oppilaille oppimisvaikeuksia, sosiaalisia ja tunne-elämän ongelmia
- **HOJKS**
- **Tukihenkilö**

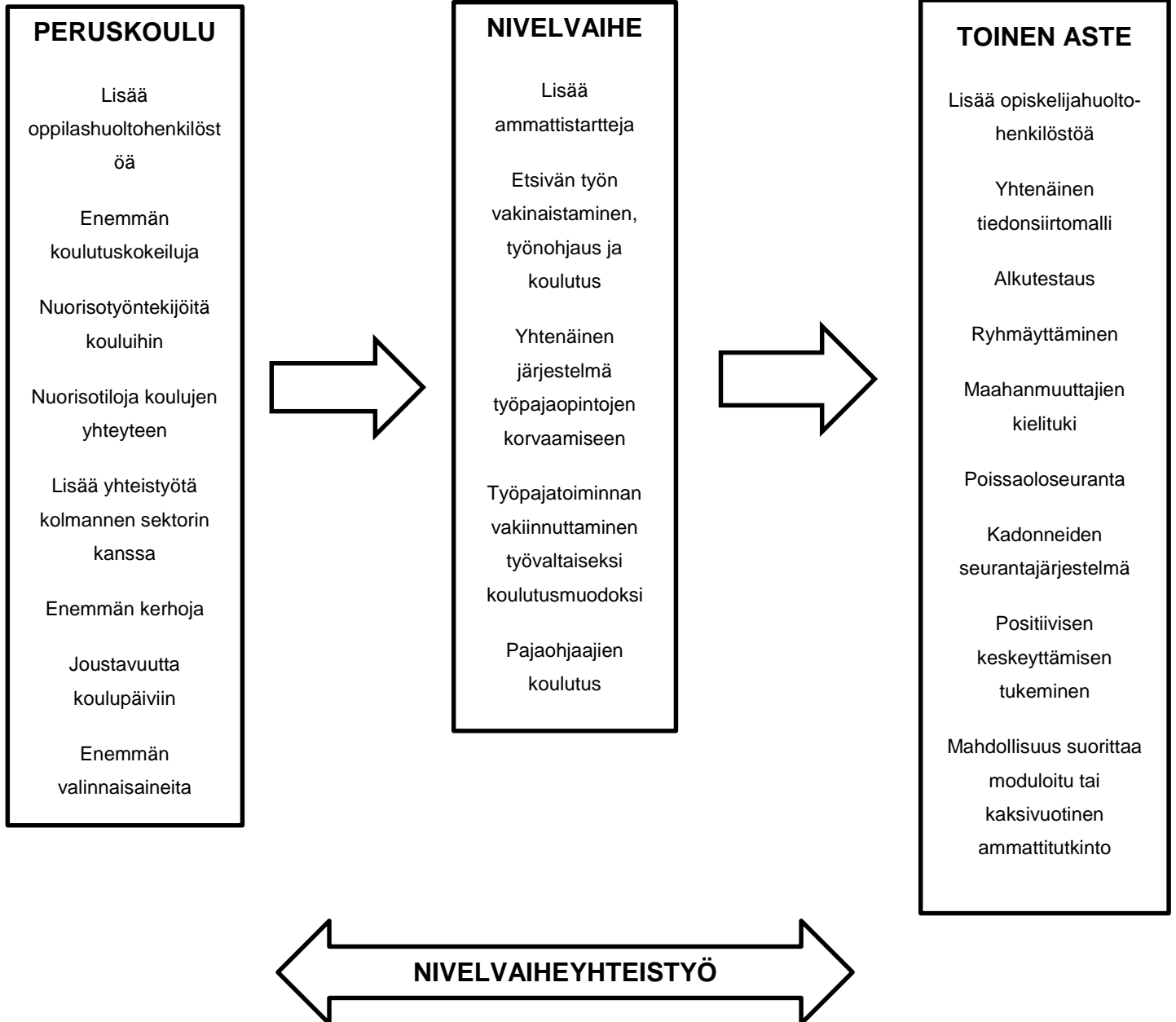
- turvallinen, ulkopuolinen aikuinen
- **Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö**
 - vanhempien tuki ja koulumyönteisyys

**HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ KOULUTUKSESTA
SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMISEKSI**

**VARHAINEN PUUTTUMINEN, SYRJÄYTYMISTÄ EHKÄISEVÄT HANKKEET,
YHTEISÖLLISYYTTÄ TUKEVAT TOIMENPITEET, YHTEISTYÖ VANHEMPIEN
KANSSA, MONIAMMATILLISUUS**

**TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA NUORTEN
KOULUPUDOKKUUDEN JA SYRJÄYTYMISEN**

VARHAINEN PUUTTUMINEN, SYRJÄYTYMISTÄ EHKÄISEVÄT HANKKEET, YHTEISÖLLISYYTTÄ TUKEVAT TOIMENPITEET, YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA, MONIAMMATILLISUUS